

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної роботи, проведення практичних занять
та виконання розрахунково-графічної роботи
з навчальної дисципліни

**«МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ
ТА ІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА»**

*(для здобувачів усіх форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 051 – Економіка)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2022

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи, проведення практичних занять та виконання розрахунково-графічної роботи з навчальної дисципліни «Міжнародна торгівля та інтеграційна політика» (для здобувачів усіх форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. В. Можайкіна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 78 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. Н. В. Можайкіна

Рецензент

І. А. Островський, кандидат економічних наук, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економічної теорії та міжнародної економіки, протокол № 10 від 17.05.2021.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Плани практичних занять за змістовими модулями й навчальними елементами.....	5
ЗМ 1 Міжнародна торгівля: суть, форми, методи.....	5
Тема 1.1 Еволюція міжнародної торгівлі та формування торговельно-економічної думки: різні тимчасові обрії, аспекти й тенденції.....	5
Тема 1.2 Аналіз стану та чинники розвитку міжнародної торгівлі.....	10
Тема 1.3 Основні тенденції розвитку міжнародної торгівлі на сучасному етапі.....	14
Тема 1.4 Форми міжнародної торгівлі.....	16
Тема 1.5 Методи міжнародної торгівлі.....	19
Тема 1.6 Форми міжнародного обміну технологіями та сучасні технології міжнародної торгівлі.....	20
ЗМ 2 Регулювання міжнародної торгівлі.....	22
Тема 2.1 Особливості ціноутворення на ринку товарів і послуг.....	22
Тема 2.2 Конкуренція і монополізація на ринку товарів та послуг.....	24
Тема 2.3 Рівні та інструменти регулювання міжнародної торгівлі.....	27
Тема 2.4 Механізм митно-тарифного регулювання міжнародної торгівлі.....	29
Тема 2.5 Механізм нетарифного регулювання міжнародної торгівлі.....	31
Тема 2.6 Валютне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.....	33
ЗМ 3 Міжнародна економічна інтеграція та інтеграційна політика.....	35
Тема 3.1 Міжнародні торговельно-економічні організації в системі багатостороннього регулювання міжнародних торгових відносин.....	35
Тема 3.2 Економічні особливості міжнародної регіональної інтеграції..	37
Тема 3.3 Економічні ефекти регіональної інтеграції.....	39
Тема 3.4 Вплив інтеграційних процесів на економічний розвиток України.....	40
2 Типові задачі та їхнє розв'язання.....	42
3 Методичні рекомендації до виконання та завдання для розрахунково-графічної роботи.....	47
4 Завдання для розрахунково-графічних робіт з дисципліни «Міжнародна торгівля та інтеграційна політика».....	49
5 Залікові та екзаменаційні питання.....	72
6 Порядок, методи і критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів.....	74
Список рекомендованих джерел.....	76

ВСТУП

Дисципліна «Міжнародна торгівля та інтеграційна політика» є складовою підготовки фахівців з міжнародної економіки. Її мета – формування у студентів економічних знань про основні базові елементи системи функціонування міжнародної торгівлі, тенденції і протиріччя її розвитку, що складаються під впливом процесів глобалізації та інтернаціоналізації.

Завдання дисципліни: вивчення сутності та ролі міжнародної торгівлі, її місця в глобалізованій економічній системі, засад і механізмів реалізації міжнародних комерційних контрактів, оволодіння методикою розрахунку та аналізу основних показників міжнародної торгівлі; досягнення розуміння рушійних сил і закономірностей міжнародної торгівлі як процесу, в здійсненні якого зацікавлені як окремі країни, що встановлюють між собою зовнішньоторговельні відносини, так і всесвітнє господарство в цілому; оволодіння прийомами узагальнення, порівняння та оцінки спеціальної інформації; придбання навичок аналізу стану і тенденцій розвитку міжнародної торгівлі (в т. ч. зовнішньої торгівлі України); прищеплення навичок аналізу ефективності національної зовнішньоторговельної політики; представлення результатів аналізу у вигляді відповідних звітів.

Самостійна робота з дисципліни «Міжнародна торгівля та інтеграційна політика» має на меті закріплення необхідних знань, умінь, відпрацьованих на аудиторних практичних заняттях. Також завданням самостійної роботи є розвиток навичок роботи з літературою (основної та додаткової). Самостійна робота спрямована на поглиблення і закріплення знань, а також розвиток практичних умінь, підвищення творчого потенціалу студентів і полягає в:

- роботі студентів з лекційним матеріалом, пошук і аналіз літератури та електронних джерел інформації по заданій темі;
- виконання завдань для самостійної роботи в системі управління навчанням MOODLE;
- вивчення теоретичного матеріалу до практичних занять;
- підготовки до розрахунково-графічних та контрольних робіт;
- підготовки до заліку та іспиту.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

- володіти навичками і методами сегментації міжнародних товарних ринків та виявлення привабливих для підприємства ринкових ніш конкретних товарів і послуг; визначення місця глобалізації, європеїзації та інтеграції в сучасних міжнародних відносинах;
- вміти теоретично пояснити і обґрунтувати причини існування, розвитку і підвищення ролі торгівлі між країнами;
- виявляти тенденції та перспективи розвитку конкретних ринків і використовувати ці результати в своїй практичній діяльності.

1 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ Й НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

Практичні заняття покликані реалізувати безпосередній первинний зв'язок теорії та практики в освітньому процесі з навчальної дисципліни.

Тематика практичних занять визначається робочою навчальною програмою навчальної дисципліни та узгоджується зі змістом лекцій. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі для діагностики рівня засвоєння студентами певних теоретичних положень з метою визначення їхньої готовності до виконання практичних завдань, та добірці практичних завдань різного ступеню складності.

ЗМ 1 МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ: СУТЬ, ФОРМИ, МЕТОДИ

Тема 1.1 Еволюція міжнародної торгівлі та формування торговельно-економічної думки: різні тимчасові обрії, аспекти й тенденції

План семінарського заняття

1. Міжнародна торгівля і світовий ринок.
2. Характеристика основних етапів розвитку міжнародної торгівлі.
3. Теоретичні основи міжнародної торгівлі.

Ключові поняття: міжнародна торгівля; зовнішня торгівля; експорт; імпорт; географічна та товарна структура міжнародної торгівлі; світовий товарний ринок; специфічні риси міжнародної торгівлі; етапи розвитку міжнародної торгівлі; меркантилізм; теорія абсолютних переваг; вигравш від міжнародної торгівлі; теорія порівняльних переваг; альтернативні (відносні витрати); теорія взаємного попиту; світова ціна; крива відносного попиту; крива відносної пропозиції; теорія відносної забезпеченості країни факторами виробництва; факторомісткість; факторонасиченість; межа виробничих можливостей; трудомісткі та капіталомісткі товари; «парадокс Леонтьєва», теорія технологічного розриву; теорія життєвого циклу продукції; теорія представницького попиту; теорія економії на масштабах виробництва; зростаюча віддача від масштабу; зовнішня та внутрішня економія від масштабу; монополістична конкуренція; теорія внутрішньогалузевої торгівлі; диференційований товар; міжгалузева торгівля; теорія конкурентних переваг.

Теми рефератів

1. Роль і місце міжнародної торгівлі в сучасній світовій економіці.
2. Сучасне значення міжнародної торгівлі для експортерів, імпортерів та споживачів.
3. Вплив міжнародної конкуренції на розвиток міжнародної торгівлі.
4. Роль міжнародної торгівлі в економічному розвитку країн.
5. Роль торгівлі в економічному розвитку країн Старого світу.
6. Система міжнародного обміну в епоху феодалізму.

7. Міжнародна торгівля як фактор економічної могутності держави.
8. Роль міжнародної торгівлі як стимулюючого фактору великих географічних відкриттів XV-XVII ст.
9. Характерні ознаки міжнародної торгівлі колоніального періоду.
10. Голландська Ост-індська компанія.
11. Крах колоніальної системи, розвиток мануфактур як новий етап розвитку міжнародної торгівлі.
12. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі.
13. Відмінності концепції меркантилістів щодо національного багатства від сучасних поглядів.
14. Позитивні риси та недоліки теорії порівняльних переваг і теорії абсолютних переваг.
15. Взаємозв'язок національних порівняльних переваг та конкурентоспроможності на світовому ринку.
16. Основні риси і тенденції зовнішньої торгівлі України.
17. Сучасні форми ведення конкурентної боротьби.
18. Сучасні теорії неотехногенного напрямку.
19. Теорія Хекшера-Оліна та її сучасні інтерпретації.
20. Класичні теорії міжнародної торгівлі.
21. Суспільне значення сучасної конкуренції для поліпшення ситуації на споживчому ринку.
22. Взаємодія попиту і пропозиції в умовах автаркії та в умовах торгівлі.
23. Причини виникнення неповної спеціалізації виробництва у разі зростання витрат заміщення.
24. Особливості торгівлі між невеликою та великою країною.

Питання для обговорення

1. Суть поняття «Міжнародна торгівля».
2. Подайте визначення поняття «міжнародна торгівля» з точки зору операційного підходу?
3. Подайте визначення поняття «міжнародна торгівля» з точки зору державно-політичного підходу?
4. Назвіть передумови виникнення міжнародної торгівлі та охарактеризуйте основні етапи її розвитку.
5. Яке значення має міжнародна торгівля для експортерів, імпортерів та споживачів?
6. Поясніть значення міжнародної торгівлі в економічному розвитку країн.
7. Проаналізуйте сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі.
8. Які основні риси і тенденції зовнішньої торгівлі України?
9. Міжнародна торгівля та її місце в сучасній світовій економіці.
10. Класичні теорії міжнародної торгівлі.
11. Визначити сильні та слабкі сторони класичних теорій міжнародної торгівлі.

12. Яке значення має теорія меркантилізму для розвитку міжнародної торгівлі?
13. Які відмінності концепції меркантилістів щодо національного багатства від сучасних поглядів?
14. Чи може країна втратити або набути абсолютну перевагу? Наведіть приклади.
15. Світове господарство складається з двох країн, які виробляють два товари. Чи може одна країна мати абсолютну перевагу у виробництві обох товарів?
16. Чи можна вважати абсолютну перевагу постійною? Чому?
17. Чи може одна країна мати порівняльну перевагу у виробництві обох продуктів одночасно? Припущення: світове господарство складається з двох країн, які виробляють два товари.
18. Чи може країна постійно мати порівняльну перевагу у виробництві певного товару?
19. У разі, коли країна має порівняльну перевагу у виробництві певного товару, чи означає це, що вона має і абсолютну перевагу в його виробництві?
20. Як, на вашу думку, пов'язані між собою національні порівняльні переваги та конкурентоспроможність на світовому ринку?
21. Сучасні теорії міжнародної торгівлі.
22. Парадокс В. Леонт'єва.
23. Основні показники міжнародної торгівлі.
24. Чому ефект масштабу зумовлює зниження витрат виробництва?
25. Які основні та другорядні причини лежать в основі внутрішньогалузевої торгівлі?
26. Теорія конкурентних переваг М. Портера.
27. Чи свідчить про економічний розвиток країни різноманітність товарів?
28. Чому альтернативні теорії торгівлі становлять інтерес для міжнародного бізнесу?

Методичні рекомендації

Розгляд цієї теми доцільно розпочати з визначення міжнародної торгівлі й зовнішньої торгівлі. Необхідно розглянути два основні підходи до визначення сутності міжнародної торгівлі: операційний та державно-політичний. Слід також зупинитися на основних передумовах виникнення міжнародної торгівлі та дослідити основні етапи її розвитку (рис. 1).

Вивчення теорій міжнародної торгівлі доцільно розпочати з їх класифікації. Усі теорії міжнародної торгівлі можна поділити на три великі групи:

1. *Теорія меркантилізму* – розглядає міжнародну торгівлю як джерело надходжень золота і грошей до країни й одне з найважливіших джерел добробуту в країні).

2. *Класичні теорії*, які є протилежними меркантилізму й розглядають міжнародну торгівлю як засіб підвищення ефективності використання наявних ресурсів у країні, а звідси, – як засіб підвищення загального добробуту.

3. *Альтернативні теорії*, що розглядають інші джерела виникнення міжнародної торгівлі, відмінні від традиційних порівняльних переваг та абсолютні переваги.

Рисунок 1 – Етапи розвитку міжнародної торгівлі

Слід звернути увагу на те, що сьогодні всі теорії міжнародної торгівлі співіснують та пояснюють той чи інший сегмент міжнародної торгівлі.

У процесі опрацювання цієї теми необхідно вміти:

- навести класифікацію теорій міжнародної торгівлі;
- проаналізувати сутність теорії меркантилізму, її значення та обмеженість;
- сформулювати переваги та обмеженість класичних теорій;
- пояснити, що є основою міжнародної торгівлі та який вигравш від неї отримують країни;
- визначити, які товари є предметом торгівлі та які товари експортує й імпортує кожна країна;
- дати характеристику теорії абсолютних переваг;
- охарактеризувати теорію Хекшера-Оліна;
- визначити сутність теореми вирівнювання цін на фактори виробництва;
- пояснити зміст «парадоксу Леонтьєва».

При опануванні цієї теми рекомендовано розглянути *теорії витрат заміщення*, на якій ґрунтується стандартна модель міжнародної торгівлі. Подальший розгляд стандартної моделі міжнародної торгівлі бажано проводити з урахуванням *зростаючих витрат заміщення*, що дає змогу уточнити теорію порівняльних переваг. Подальший розвиток стандартної моделі рекомендовано відстежити на прикладі *моделі загальної рівноваги*, яка пов'язує попит та пропозицію на товари всередині країни з попитом та пропозицією на них із-за кордону.

Необхідно вміти:

- пояснити сутність постійних й зростаючих витрат заміщення та сформулювати умови їх виникнення;
- знайти відмінності між постійними та зростаючими витратами заміщення;
- визначити граничну норму трансформації та граничну норму заміщення;
- пояснити криві байдужості;
- охарактеризувати рівноважні відносні ціни;
- описати різницю між виграшом від обміну та виграшом від спеціалізації;
- назвати особливості торгівлі, яка ґрунтується на відмінностях у смаках;
- розкрити зміст *моделі загальної рівноваги*;
- сформулювати характерні риси стандартної моделі міжнародної торгівлі.

При розгляді альтернативних теорій слід звернути увагу на те, що альтернативні теорії є спробою пояснити реалії та перспективи міжнародної торгівлі за допомогою динамічних порівняльних переваг, які виникають чи створюються, використовуються і згодом зникають. Вони формують причини й наслідки участі окремої країни у міжнародному торговельному обміні з іншої точки зору, ніж класичні теорії, а саме, з точки зору попиту, недосконалої конкуренції, ефекту масштабів виробництва, кваліфікації праці і технологічних досягнень як вирішальних елементів міжнародної спеціалізації.

У результаті опрацювання альтернативних теорій міжнародної торгівлі необхідно вміти:

- пояснити відмінності теорій з неотехнологічним підходом від класичних теорій;
- визначити особливості кожної з альтернативних теорій;
- обґрунтувати, виходячи з положень альтернативних теорій, вигоду для країн від міжнародної торгівлі;
- пояснити зміст теорії технологічного розвитку;
- назвати стадії життєвого циклу товару в міжнародній торгівлі;
- охарактеризувати теорію представницького попиту;
- розкрити зміст поняття «економія від масштабу»;
- визначити різницю між внутрішньою і зовнішньою економією від масштабу;
- назвати основні риси торгівлі в умовах монополістичної конкуренції;
- пояснити взаємозв'язок між кількістю фірм та ціною на їх товари;
- проаналізувати наслідки збільшення обсягів ринку;
- визначити відмінності міжгалузевої та внутрішньогалузевої міжнародної торгівлі;
- пояснити, як вимірюється внутрішньогалузева торгівля;
- назвати характерні риси теорії конкурентних переваг.

Тема 1.2 Аналіз стану та чинники розвитку міжнародної торгівлі

План семінарського заняття

1. Показники розвитку міжнародної торгівлі (об'ємні, результуючі, структурні, інтенсивності, ефективності (макроекономічні), динаміки, зіставлення).
2. Методи оцінки ємності й потенціалу ринку.
3. Географічний розподіл світової торгівлі.
4. Товарна структура міжнародної торгівлі.
5. Світова торгівля послугами.

Ключові поняття: експортна квота; імпортна квота; зовнішньоторговельна квота; зовнішньоторговельний оборот; генеральна торгівля; спеціальна торгівля; індекс умови торгівлі; індекс стану балансу; індекс чистої торгівлі; ефективності зовнішньоекономічного торговельного обігу; географічний розподіл світової торгівлі; товарна структура експорту та імпорту; ефективності експорту; ефективності імпорту; ефективності зовнішньоторговельної операції; місткість ринку; потенційна місткість ринку; місткість цільового ринку; ринковий потенціал регіону; комплексна оцінка привабливості ринкових сегментів; рівень конкуренції, державне (регіональне) стимулювання, послуга; міжнародна торгівля послугами; транскордонна поставка; споживання за кордоном; комерційна присутність; присутність фізичних осіб; факторні послуги; нефакторні послуги; світовий ринок послуг; конкуренція в сфері послуг; регулювання міжнародної торгівлі послугами.

Теми рефератів

1. Товарно-географічна структура сучасного світового ринку.
2. Специфічність і своєрідність процесів інтернаціоналізації та глобалізації.
3. Вплив глобалізації на розвиток міжнародної торгівлі.
4. Сучасні форми міжнародної торгівлі.
5. Вплив розвитку сучасного світового ринку на розвиток конкурентної боротьби.
6. Механізми встановлення світових цін.
7. Основні країни-експортери та країни-імпортери у світовій торгівлі послугами.
8. Класифікація методів аналізу економічної кон'юнктури.
9. Інформаційне забезпечення комплексної оцінки привабливості ринкових сегментів.
10. Оцінка доступності ринку.
11. Оцінка можливостей освоєння підприємством цього сегмента ринку.
12. Сучасні тенденції розвитку міжнародного ринку транспортних послуг.
13. Характеристика ринку міжнародних туристичних послуг.
14. Характеристика ринку міжнародних рекламних послуг.
15. Світовий ринок освітніх послуг.

Питання для обговорення

1. Основні причини глобалізаційних процесів.
2. Вплив, який здійснюють регіональні та глобальні об'єднавчі процеси на розвиток міжнародної торгівлі.
3. Основні проблеми, що стоять перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у зв'язку з поглибленням глобалізації.
4. Залежність рівня конкуренції від галузі економіки.
5. Спільні і відмінні риси інтернаціоналізації та глобалізації світового ринку.
6. Як визначити ступінь залучення країни в міжнародну торгівлю?
7. На які групи можна поділити сукупність показників розвитку міжнародної торгівлі?
8. Охарактеризуйте сфери застосування обсягових показників розвитку міжнародної торгівлі.
9. Назвіть склад і методику розрахунку результуючих показників розвитку міжнародної торгівлі.
10. Роль та значення досліджень кон'юнктури ринку для розвитку економічної науки.
11. Структурні зміни та фактори розвитку кон'юнктури світового ринку послуг.
12. Види і форми інформації, що використовуються при дослідженні загальногосподарської кон'юнктури і кон'юнктури товарних ринків.
13. Особливості міжнародної торгівлі товарами, послугами, продуктами інтелектуальної власності.
14. Сучасна географічна структура міжнародної торгівлі.
15. Особливості міжнародної торгівлі в сучасних умовах розвитку ринку.
16. Товарна структура міжнародної торгівлі.
17. Вплив стану розвитку ринку на характер міжнародної торгівлі.
18. Яке місце займає торгівля послугами у сучасній міжнародній торгівлі?
19. Які особливості притаманні міжнародній торгівлі послугами?
20. Наведіть класифікацію послуг.
21. На які види поділяє послуги Світовий банк?
22. На які види поділяють послуги залежно від характеру переміщення продавця й покупця?
23. Які особливості й тенденції притаманні світовому ринку послуг?
24. Назвіть основні країни-експортери та країни-імпортери у світовій торгівлі послугами.
25. У чому проявляється специфіка міжнародної конкуренції у сфері послуг?
26. Охарактеризуйте особливості регулювання міжнародної торгівлі послугами.

Методичні рекомендації

Розгляд цієї теми доцільно розпочати з визначення та аналізу показників міжнародної торгівлі. Оскільки важливою характеристикою міжнародної торгівлі є її структура, потрібно звернути увагу на те, що структура міжнародної торгівлі розглядається з точки зору географічного розподілу та товарного наповнення. Треба докладніше охарактеризувати обсяги та структуру торгівлі окремої країни, групи країн і світу в цілому, а також визначити певні переваги й недоліки для учасників торгівельних відносин.

Розгляд цієї теми доцільно продовжити з визначення сутності *організованих товарних ринків*, що являють собою спеціально створені ринки певних товарів, які функціонують за встановленими правилами, зафіксованими в міжнародних та національних нормативних актах, і на яких у заздалегідь визначений час здійснюються міжнародні торгові угоди між продавцями та покупцями товару, формуючи пропозицію й попит на нього.

Під час вивчення цієї теми слід звернути увагу на те, що сьогодні міжнародну торгівлю послугами розглядають невіддільно від міжнародної товарної торгівлі. Проте поняття «послуги» є більш багатограним, ніж поняття товару. Відтак, під час підготовки до цього практичного заняття слід також підготуватися до обговорення особливостей міжнародної торгівлі послугами.

З метою з'ясування сутності найпоширеніших видів послуг варто розглянути їх класифікацію за різними ознаками. Підготовка до цього практичного заняття також охоплює опрацювання основних рис світового ринку послуг та аналіз сучасних тенденцій його розвитку.

Показники розвитку міжнародної торгівлі умовно можна розділити на такі групи:

1. Об'ємні:

– *експорт (реекспорт* = вивіз раніше завезених, але не перероблених товарів);

– *імпорт (реімпорт* = ввіз раніше вивезених, але не перероблених товарів);

– *зовнішньоторговельний оборот (E+I);*

– *генеральна торгівля (ЗТО з урахуванням транзиту);*

– *спеціальна торгівля* – наявність двох систем обліку товарів: в одному випадку = E + I, а в іншому = з урахуванням реекспорту чи реімпорту;

– *фізичний обсяг зовнішньої торгівлі.*

Країна експорту – країна призначення товару.

Країна імпорту – країна походження товару.

Країна призначення товару:

– країна споживання;

– країна поставки;

– країна купівлі.

Країна походження товару:

– країна виробництва;

- країна відвантаження;
- країна продажу.

2. Результуючі:

- *сальдо* (E-I): торгового балансу; балансу послуг; балансу поточних операцій;
- *індекс стану балансу* (покриття імпорту експортом = $E / I \times 100$);
- *індекс умови торгівлі* (відношення експортних цін до імпортного);
- *індекс концентрації експорту продукції* (питома вага товарів, що експортує країна (239 видів продукції класифікує ООН);
- *індекс імпоротної залежності країни* (I/обсяг споживання);
- *індекс чистої торгівлі* (з яких товарів експорт перевищує імпорт і навпаки) $(E-I)/(E+I)$, від'ємний результат – товар тільки ввозиться, позитивний – товар тільки вивозиться).

3. Структурні:

- *товарна структура* експорту та імпорту;
- *індекс диверсифікації товарів* – відхилення товарної структури експорту країни від структури світового експорту (ближче до 0 – структура експорту приблизно однакова, ближче до 1 – дуже відхиляється);
- *регіональна структура* експорту та імпорту – розподіл товарних потоків за місцем призначення чи походження;
- *індекс географічної концентрації* експорту та імпорту – характеризує стан світового ринку за кількістю експортерів (імпортерів) і питому вагу кожного з них у світовому обороті.

4. Макроекономічні:

- ефективності зовнішньоекономічного торговельного обігу;
- ефективності експорту;
- ефективності імпорту;
- ефективності зовнішньоторговельної операції.

Для визначення:

1. **Експортна квота** характеризує значимість експорту для економіки країни з тих чи інших товарів і розраховується як відношення вартості експорту до вартості валового внутрішнього продукту ступеню залучення країни в міжнародну торгівлю розраховують такі показники:

$$K_e = (E / \text{ВВП}) \times 100 \%$$

2. **Імпортна квота** характеризує значимість імпорту для економіки по різних видах продукції і розраховується:

$$K_i = (I / \text{ВВП}) \times 100 \%$$

3. **Зовнішньоторговельна квота** визначається як відношення сукупності вартості експорту й імпорту, ділених навпіл до вартості ВВП:

$$K_z = (1 / 2 (E + I) / \text{ВВП}) \times 100 \%$$

Тема 1.3 Основні тенденції розвитку міжнародної торгівлі на сучасному етапі

План семінарського заняття

1. Вплив процесів глобалізації світової економіки на хід міжнародної торгівлі.
2. Роль транснаціональних компаній у розвитку світової торгівлі.
3. Зміни в географічній і товарній структурі міжнародної торгівлі.
4. Зростання впливу країн, що розвиваються в міжнародній торгівлі.
5. Очікувані наслідки для міжнародної торгівлі.

Ключові поняття: інтернаціоналізацією економіки; глобалізація; поглиблення міжнародного поділу праці, концентрація капіталу; централізація капіталу, транснаціоналізація; політичні фактори; міжнародні фактори; науково-технічні фактори; показники інтернаціоналізації світової економіки; диверсифікація міжнародної торгівлі; прямі інвестиції; міжнародні компанії; транснаціональні корпорації; транснаціональна економіка; масштаби діяльності ТНК; державне регулювання; прямі іноземні інвестиції; міжнародна діяльність; динаміка світової торгівлі, світового ВВП та світового виробництва; організаційна географічна структура; товарна структура міжнародної торгівлі; тенденції сучасного розвитку міжнародної торгівлі товарами; країни, що розвиваються; інвестиційний клімат; прямі іноземні інвестиції; експортери прямих іноземних інвестицій; посилення торговельних суперечностей і дисбалансів потоків капіталів.

Теми рефератів

1. Етапи становлення зовнішньої торгівлі України.
2. Географічна орієнтація та товарна структура вітчизняної зовнішньої торгівлі.
3. Кризові тенденції торговельних зв'язків України в 1991–1999 рр.
4. Вплив світової фінансової кризи на зовнішньоторговельні зв'язки України.
5. Проблеми негативного сальдо торговельного балансу.
6. Регіональні особливості розвитку зовнішньоторговельних зв'язків України.
7. Проблеми імпортої залежності економіки України.
8. Проблеми розширення зовнішньоторговельних відносин України та ЄС.

Питання для обговорення

1. Поясніть характер глобалізаційних процесів сучасності
2. Посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів призводить до загострення конкуренції на всіх рівнях, виникнення та розвитку транснаціональних компаній: поясніть особливості реалізації цих процесів.
3. Обґрунтуйте причини міжнародного руху капіталів.

4. Розкрийте зміст суперечностей світового зростання.
5. Поясніть утворення міжнародних монополій як результат міжнародного руху капіталів.
6. Як впливає інвестиційний клімат на розвиток.
7. Розкрийте етапи інтернаціоналізації компаній
8. Визначення ролі транснаціональних компаній у розвитку національної економіки України.
9. Форми і масштаби дії країн, що розвиваються в міжнародному поділі праці.
10. Розкрийте основні фінансові та нефінансові цілі транснаціональних компаній
11. Назвіть найбільш важливі джерела національної переваги?
12. Поясніть головні суперечності торгівельних війн, які сконцентровані у сфері технологій та інновацій.

Методичні рекомендації

Розгляд цієї теми доцільно розпочати з аналізу сучасного етапу розвитку світової економіки, яка характеризується посиленням інтернаціоналізації, транснаціоналізації, глобалізації та інтенсифікації зовнішньоекономічних зв'язків країн. Інтернаціональна вартість зазвичай менше національної вартості відповідних товарів, так як на світовий ринок, як правило, постачають найбільш конкурентоспроможні товари, тобто вироблені з найбільш низьким рівнем витрат.

Історично при розробці теорії міжнародної торгівлі особливу увагу приділялося вивченню пропозиції товарів і факторів виробництва, при цьому попиту не додавалося належного значення. Однак, як відомо, на світовому ринку пропозиція безпосередньо пов'язано з попитом, в зв'язку з цим сучасна теорія міжнародної торгівлі приділяє однаково увагу як попиту, так і пропозиції товарів.

Посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів призводить до загострення конкуренції на всіх рівнях, виникнення та розвитку транснаціональних компаній. У сучасних умовах активна участь країни у світовій торгівлі пов'язано зі значними перевагами: вона дозволяє більш ефективно використати наявні в країні ресурси, прилучитися до світових досягнень науки й техніки, у більш стислий термін здійснити структурну перебудову своєї економіки, а також більш повно й різноманітно задовольняти потреби населення.

Глобалізація посилює конкуренцію у світовому господарстві і знаходить свої «ніші» тим країнам, що розвиваються. Тому особливу актуальність у сучасних умовах набуває процес активізації участі слаборозвинених країн у світових економічних процесах, перш за все у міжнародній торгівлі за такими напрямками: диверсифікація структури торгівлі через підвищення частки експорту продукції обробної промисловості, інтенсифікація заходів, спрямованих на перебудову міжнародних економічних відносин, зокрема, подолання політики неопротекціонізму з боку розвинених країн, поглиблення

зв'язків між самими країнами, перш за все на регіональній основі, підвищення ефективності міждержавних програм допомоги слаборозвиненим країнам. При цьому однак важливо зазначити, що позитивні зміни соціально-економічного становища країн, що розвиваються, значною мірою залежить від діяльності урядів цих країн, спрямованих на проведення програм індустріалізації, від їхньої здатності мобілізувати внутрішні ресурси, підвищити норму нагромадження та залучити іноземні інвестиції з метою модернізації господарства.

Переважає більшість країн, що розвиваються, є чистими імпортерами як прямих іноземних інвестицій, так і позикового капіталу. Для збільшення обсягів залучених інвестицій у державах, що розвиваються, вдосконалюється інвестиційний клімат, формується потрібна інфраструктура, створюються спеціальні економічні зони з особливим пільговим режимом функціонування для іноземного підприємницького капіталу. Зусилля багатьох з країн, що розвиваються, дають відчутний результат.

Тема 1.4 Форми міжнародної торгівлі

План семінарського заняття

1. Систематизація форм міжнародної торгівлі.
2. Форми міжнародної торгівлі за специфікою регулювання.
3. Форми міжнародної торгівлі за специфікою взаємодії суб'єктів.
4. Форми міжнародної торгівлі за специфікою предмета торгівлі.

Ключові поняття: форми міжнародної торгівлі; традиційна, компенсаційна (зустрічна) та торгівля за кооперацією, оренда (лізинг); торгівля сировинними товарами; торгівля промисловими товарами, машинами та обладнанням; торгівля продукцією інтелектуальної власності; патентна чистота; ноу-хау; ліцензія; патент; інжиніринг; роялті; паушальний платіж; звичайна торгівля; торгівля за режимом найбільшого сприяння; консалтинг; преференційна торгівля; дискримінаційна торгівля.

Теми рефератів

1. Зустрічні та авансові закупівлі, операції типу «offset» та «switch».
2. Прямий товарообмін.
3. Компенсаційні операції.
4. Співробітництво на компенсаційній основі у межах виробничої кооперації: суть та об'єкти.
5. Операції «за свій рахунок», продаж «по договору».
6. Комісійні та консигнаційні операції: суть, схема проведення, переваги та недоліки для господарських суб'єктів України.
7. Агентські та брокерські операції.
8. Контракти з разовою та періодичною поставкою.

9. Особливості зовнішньоторговельних контрактів у межах промислового співробітництва та контрактів на поставку комплектного обладнання.

10. Довгострокові контракти на поставку сировини і напівфабрикатів.

11. Нормативна база уніфікації умов обладнок, сфера застосування.

Питання для обговорення

1. За якими класифікаційними критеріями виділяються форми міжнародної торгівлі?

2. Назвіть та охарактеризуйте форми міжнародної торгівлі за специфікою регулювання.

3. Назвіть та охарактеризуйте форми міжнародної торгівлі за специфікою взаємодії суб'єктів.

4. Які існують види міжнародної кооперації?

5. У чому полягає специфіка взаємовідносин експортера та імпортера при компенсаційній (зустрічній) торгівлі?

6. У чому полягає специфіка взаємовідносин сторін при орендній торгівлі?

7. Як можна класифікувати лізингові операції в міжнародній торгівлі?

8. Які особливості притаманні світовій торгівлі сировинними товарами?

9. Якими особливостями характеризується сучасна міжнародна торгівля машинно-технічною продукцією?

10. Як можна класифікувати ліцензії у міжнародній торгівлі продукцією інтелектуальної праці?

11. Назвіть та охарактеризуйте форми розрахунків за користування ліцензією в міжнародній торгівлі.

12. Як можна класифікувати інжинірингові послуги в міжнародній торгівлі?

13. Якими специфічними рисами характеризується торгівля послугами порівняно з традиційною міжнародною торгівлею товарами?

Методичні рекомендації

Розгляд цієї теми доцільно розпочати з класифікації форм міжнародної торгівлі, що наведена у таблиці 1, яку запропоновано розглядати за певними критеріями (класифікаційними ознаками).

Таблиця 1 – Класифікація форм міжнародної торгівлі

Критерій	Форми міжнародної торгівлі
За категоріями офіційної класифікації товарів міжнародної торгівлі	<ul style="list-style-type: none"> – комунальні послуги і будівництво; – оптова й роздрібна торгівля, ресторани й готелі, туристичні бази й кемпінги; – транспортування, збереження і зв'язок, фінансове посередництво; – оборона та обов'язкові соціальні послуги; – освіта, охорона здоров'я та суспільні роботи; – інші комунальні, соціальні та особисті
Характер та спосіб організації відносин між експортерами та імпортерами	<ul style="list-style-type: none"> – традиційна (проста) торгівля; – торгівля на основі міжнародної кооперації; – компенсаційна (зустрічна) торгівля; – оренда (лізинг); – електронна торгівля
Специфіка регулювання торговельно-економічних відносин між країнами	<ul style="list-style-type: none"> – звичайна торгівля; – торгівля за режимом найбільшого сприяння; – преференційна торгівля; – прикордонна торгівля; – дискримінаційна торгівля

Звичайна торгівля і відповідний торговельний режим виникає в умовах відсутності відповідних умов і домовленостей, тобто торговельні відносини будуються без будь-яких пільг.

Торгівля за режимом найбільшого сприяння передбачає, що держави, які домовляються на взаємній основі надають одна одній привілеї та пільги щодо ставок мита і митних зборів, а також інших правил і механізмів здійснення зовнішньоторговельних операцій.

Преференційна торгівля передбачає надання однією державою іншій на взаємній основі або в односторонньому порядку пільг у торговельному режимі.

Прикордонна торгівля є різновидом преференційної і виникає між підприємствами та організаціями, що розташовані в прикордонних районах сусідніх держав.

Дискримінаційна торгівля виникає у результаті застосування у торговельно-економічних відносинах жорстких обмежувальних заходів (ембарго, торговельний бойкот, торговельна блокада).

Тема 1.5 Методи міжнародної торгівлі

План семінарського заняття

1. Систематизація методів міжнародної торгівлі. Переваги та недоліки прямої торгівлі.
2. Торгівля через торгово-посередницькі фірми.
3. Торгівля через міжнародні товарні біржі.
4. Міжнародні аукціони, тендери, виставки та ярмарки.

Ключові поняття: метод торгівлі; пряма торгівля; непрямая торгівля; транзитна торгівля; операції з перепродажу; дистриб'ютори; комісійні операції (договір комісії, договір консигнації); агентські операції (агентські угоди); брокерські операції; торгові фірми; експортні фірми; імпорتنі фірми; оптові фірми; організовані товарні ринки; міжнародна товарна біржа; біржові товари; біржові операції; реальні угоди; угоди з негайним постачанням; угоди на товар з постачанням у майбутньому; ф'ючерсні угоди; міжнародний товарний аукціон; аукціонні товари; міжнародні торги (тендери); тендерний комітет; тендерна документація; міжнародні ярмарки; міжнародні виставки.

Теми рефератів

1. Переваги та недоліки прямої торгівлі.
2. Особливості міжнародної торгівлі через посередників.
3. Сучасні тенденції розвитку біржової торгівлі.
4. Порядок проведення біржових операцій.
5. Функції товарної біржі та її інфраструктура.
6. Етапи проведення міжнародного аукціону.
7. Аукціони за функціональною спрямованістю.
8. Порядок проведення міжнародних торгів.

Питання для обговорення

1. Які існують методи міжнародної торгівлі? Охарактеризуйте їх.
2. У чому полягають переваги та недоліки прямої торгівлі?
3. Які існують типи непрямой торгівлі?
4. На які типи поділяється торгівля через посередників?
5. Охарактеризуйте сутність і види транзитної торгівлі.
6. У чому полягає сутність організованого товарного ринку та які риси йому притаманні?
7. Як можна класифікувати організовані товарні ринки?
8. Назвіть види посередницьких операцій у міжнародній торгівлі.
9. На які типи та види можна поділити торговельно-посередницькі фірми?
10. Які функції виконує міжнародна товарна біржа?
11. За якими ознаками можна класифікувати міжнародні товарні біржі?
12. З яких елементів складається біржова інфраструктура?

13. На які види поділяються біржові угоди?
14. У чому полягає сутність та які існують форми аукціонної торгівлі товарами?
15. Які товари є предметом торгу на міжнародних товарних аукціонах?
16. У чому полягає сутність міжнародного тендеру?
17. Які товари є предметом торгу на міжнародних тендерах?
18. Назвіть основні функції міжнародних тендерів.
19. За якими ознаками можна класифікувати міжнародні тендери?

Методичні рекомендації

На вибір методу зовнішньоторговельної діяльності впливає характер продукції, яка випускається, масштаби виробництва, особливості цільових ринків, а також *форми міжнародної торгівлі*. У межах даної теми варто запититися на двох основних методах проведення торговельних операцій – прямому і непрямому.

Прямий метод утворюють ті форми, що реалізуються самими компаніями та підприємствами, які зазвичай мають достатній рівень фінансових активів для створення і утримання власного зовнішньоторговельного апарату.

Непряма торгівля включає:

- торгівлю через посередників (торговельні компанії та інші посередницькі фірми; лізингові компанії). Використовується середніми і малими підприємствами;
- торгівлю через організовані товарні ринки (міжнародні товарні біржі, міжнародні тендери (торги), міжнародні товарні аукціони, міжнародні виставки / ярмарки).

Типи та види торговельно-посередницьких фірм розрізняють в залежності від здійснюваних посередницьких операцій (торгові, комісійні, агентські, брокерські).

Тема 1.6 Форми міжнародного обміну технологіями та сучасні технології міжнародної торгівлі

План семінарського заняття

1. Форми міжнародного обміну технологіями.
2. Міжнародні операції з торгівлі науково-технічними знаннями.
3. Прямі іноземні інвестиції як сучасний інструмент виходу компаній на зовнішні ринки.
4. Франчайзинг як специфічна технологія сучасної міжнародної торгівлі.
5. Електронна торгівля та нові тенденції в технологіях продажу.

Ключові поняття: технологія; міжнародний технологічний обмін (міжнародний трансфер технологій; обмін технологіями; міжнародний обмін результатами науково-технічної діяльності; передача технологій); комерційна форма передачі технологій; некомерційна форма передачі технологій;

інжиніринг; франчайзинг; управлінські контракти; міжнародне технічне сприяння (технічна допомога); міжнародні операції з торгівлі патентами і ліцензіями; міжнародні операції з торгівлі технічними послугами; ліцензійні угоди; роялті; паушальні платежі; електронна торгівля; прямі іноземні інвестиції.

Теми рефератів

1. Сучасний стан та перспективи розвитку світового ринку технологій.
2. Місце і роль ТНК (транснаціональних корпорацій) на світовому ринку технологій.
3. Міжнародне співробітництво при проведенні науково-технічних досліджень.
4. Передумови виникнення та еволюція світового ринку ліцензій.
5. Електронна торгівля: форми і сфери її використання.

Питання для обговорення

1. Як можна трактувати поняття «міжнародний трансфер технологій» у вузькому та широкому розумінні?
2. Що може виступати матеріальним носієм технології?
3. Назвіть причини міжнародної передачі технологій.
4. Які ознаки притаманні сучасному міжнародному обміну технологічними знаннями?
5. У яких формах може здійснюватися міжнародний обмін технологіями?
6. Що можна віднести до некомерційних форм передачі технологій?
7. Які форми передачі технологій належать до комерційних?
8. Які існують види міжнародних операцій з торгівлі науково-технічними знаннями?
9. У чому полягає відмінність міжнародних ліцензійних операцій від операцій купівлі-продажу товарів?
10. Розкрийте зміст та назвіть види угод про міжнародне ліцензування.
11. Які існують форми ліцензійних винагород?

Методичні рекомендації

Під час підготовки до практичного заняття з цієї теми необхідно розкрити зміст міжнародного технологічного обміну, з'ясувати його причини та проаналізувати основні етапи міжнародної передачі технологій. Розглядаючи форми міжнародного обміну технологіями, слід детально зупинитися на комерційних та некомерційних формах.

Розгляд міжнародних операцій з торгівлі науково-технічними знаннями слід здійснювати в розрізі їх поділу на два види за характером предмета і правової основи торгівлі: операції з торгівлі патентами й ліцензіями та операції з торгівлі технічними послугами.

Унаслідок вивчення специфіки міжнародного технологічного обміну необхідно вміти:

- розкрити суть та види технологій;
- пояснити зміст поняття «міжнародний технологічний обмін»;
- проаналізувати причини міжнародної передачі технологій;
- дослідити ознаки сучасного міжнародного обміну технологічними знаннями;
- сформулювати основні форми та канали передачі технологій;
- охарактеризувати некомерційні способи передачі технологій;
- охарактеризувати комерційні способи передачі технологій;
- пояснити зміст та вказати основні види міжнародних операцій з торгівлі науково-технічними знаннями;
- визначити сутність та назвати сучасні технології міжнародної торгівлі;
- охарактеризувати особливості сучасних форм міжнародної торгівлі, таких як франчайзинг та електронна торгівля.

ЗМ 2 РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Тема 2.1 Особливості ціноутворення на ринку товарів і послуг

План семінарського заняття

1. Основні категорії ринкового механізму.
2. Поняття і класифікація методів ціноутворення.
3. Основні моделі ціноутворення в сучасній ринковій економіці.
4. Ціноутворення у зовнішньоекономічній діяльності.

Ключові поняття: попит; пропозиція; ціни; світовий попит; світова пропозиція; порівняльний аналіз визначень світової ціни; ціноутворення; фактори ціноутворення; стадії ціноутворення; класифікація цін ринку; рівні цін на товари; цінова політика фірм, монополій; товарних асоціацій; механізм взаємодії внутрішніх і світових цін; експортні та імпортні ціни.

Теми рефератів

1. Основні функції ринкового механізму.
2. Вільний ринок та його особливості.
3. Організаційно-технічна інфраструктура ринку.
4. Методи ціноутворення, які базуються на попиті.
5. Методи ціноутворення з орієнтацією на конкуренцією.
6. Вплив на методи ціноутворення характеру зв'язків між партнерами.
7. Вплив транспортного фактору при встановленні ціни.
8. Вплив на методи визначення ціни, специфіки товару.
9. Залежність між ринковими структурами і формами конкуренції.

Питання для обговорення

1. Які джерела інформації можуть використовуватися для встановлення цін у зовнішньоекономічній діяльності?
2. Дайте визначення світової ціни на сировинні товари і на продукцію машинобудування.
3. Як співвідносяться ціни світової торгівлі і внутрішнього ринку?
4. За якими критеріями у зовнішній торгівлі товари поділяються на торговані та неторговані?
5. Як класифікуються всі країни за факторами, що визначають їхню ринкову кон'юнктуру?
6. Специфічні особливості закритих і відкритих ринків.
7. Що таке публіковані та розрахункові ціни?
8. Що таке базисні ціни та базис ціни?
9. Види цін, що використовуються у міжнародних контрактах.
10. Для чого існують поправки до цін світової торгівлі?
11. Яка структура мають ціни імпорту?
12. Яка структура мають ціни експорту?

Методичні рекомендації

Розгляд тем, які висвітлюють особливості ціноутворення на ринку товарів і послуг варто починати з пояснення, що купівля-продаж товару відбувається тільки в тому разі, коли ціна покупця збігається з ціною продавця, що трапляється не завжди, а часто пов'язано з необхідністю торгу між ними. Виходячи з цього, сутність ціни можна визначити так. Ціна товару є результатом узгодження ціни продавця і ціни покупця.

В економічній науці та господарській практиці сформувалися два основних підходи до встановлення цін – ринковий і витратний (виробничий). Вони відрізняються передусім чинниками, які впливають на формування цін. В умовах ринкового способу ціноутворення визначальними чинниками є кон'юнктура ринку, співвідношення попиту і пропозиції. При витратному підході ціни встановлюються на основі виробничих витрат, передусім трудових, що пов'язані з виробництвом товару.

Коли на ринку пропозиція і попит збігаються, виникає так звана ринкова рівновага. Вона визначає ціну з грошовим вираженням вартості товару. Рівноважна ціна означає, що товарів вироблено стільки, скільки знадобиться покупцям. Така рівновага є вираженням максимальної ефективності ринкової економіки, оскільки у стані рівноваги ринок збалансований. Рівновага – закон кожного конкурентного ринку. Завдяки рівновазі на кожному ринку підтримується рівновага економічної системи в цілому. Однак слід зауважити, що механізм ринкової рівноваги цін – це механізм наближення до досконалості, яка повністю ніколи не досягається.

Слід також зазначити, що ціна є об'єктивною економічною категорією, що визначає функціонування всіх сфер виробництва, розподілу, обміну і споживання (виробничого та особистого). Ціна – величина не постійна. Вона,

як правило, не збігається з вартістю. Вона може перевищувати вартість при дефіциті товарів на ринку або бути нижчою за вартість при їх надлишку. Ціна залежить також від купівельної спроможності грошової одиниці. Отже, ціна є грошовим вираженням вартості товару лише в тому разі, коли існує рівновага між попитом і пропозицією. В інших випадках коливання цін спричинюється не вартістю, а іншими причинами. У зв'язку з цим потрібне більш універсальне визначення ціни: це грошова сума, яку одержують за конкретний товар. Величина ж грошової суми залежить від багатьох чинників.

Тема 2.2 Конкуренція і монополізація на ринку товарів і послуг

План семінарського заняття

1. Конкуренція і монополізація – невід’ємні риси розвитку ринку товарів і послуг.
2. Цінова та нецінова конкуренція.
3. Монополізація ринків. Види монопольної діяльності та роль ТНК.
4. Торговельні війни і торговельна експансія на світових товарних ринках.
5. Контроль діяльності ТНК на світовому ринку. Антимонопольне законодавство.

Ключові поняття: конкуренція; монополія; конкурентна боротьба; внутрішньогалузева і міжгалузева конкуренція; цінова і нецінова конкуренція; торговельні знаки і торговельні марки в конкурентній боротьбі; монополізація ринків; розподіл сегментів ринку; зростання і поглинання фірм; види монопольної діяльності; діяльність ТНК; торговельні війни; торговельна експансія; контроль діяльності ТНК; Антимонопольне законодавство.

Теми рефератів

1. Сутність та роль конкуренції в ринковій економіці.
2. Сутність закону конкуренції.
3. Особливості внутрігалузевої конкуренції.
4. Досконала та недосконала конкуренції в ринковій економіці.
5. Причини виникнення монополій.
6. Класифікація конкурентних стратегій за М.Портером.
7. Вибір напрямку розвитку компанії.
8. Основні методи конкурентної боротьби.
9. Методи аналізу галузі та конкуренції.
10. Аналіз ресурсів та конкурентних можливостей компанії.
11. Стратегії конкуренції в епоху глобалізації.
12. Стратегії ТНК в конкурентній боротьбі.
13. Торговельні війни на міжнародному ринку.
14. Антимонопольна політика держави.

Питання для обговорення

1. Які основні умови виникнення економічної конкуренції?
2. Чим відрізняється досконала конкуренція від недосконалої?
3. Які найважливіші риси ринків монополістичної та олігополістичної конкуренції?
4. Охарактеризуйте основні методи конкурентної боротьби.
5. Які основні форми монополії існують в економіці?
6. Охарактеризуйте основні наслідки монополізації економіки.
7. Охарактеризуйте види цінової дискримінації.
8. Що таке прихована цінова конкуренція?
9. Чим відрізняється прихована та відкрита цінова конкуренція?
10. Світові торговельні війни та ступінь їх регулювання.
11. З яких причин виникають торговельні війни та які їх наслідки?
12. Назвіть форми торговельних війн та інструменти їх регулювання.
13. Охарактеризуйте переваги та недоліки різних способів проникнення на іноземні ринки.
14. Перерахуйте методи мінімізації негативних результатів торгового конфлікту.
15. Охарактеризуйте основні способи проникнення ринки.
16. Які ви знаєте форми експорту?
17. Назвіть основні заходи, щодо контролю за діяльністю ТНК.
18. У чому полягає мета антимонопольної політики держави?
19. Назвіть основні функції Антимонопольного комітету України.

Методичні рекомендації

На конкурентному ринку суперники використовують різні методи боротьби. Розгляд тем, які висвітлюють аспекти конкуренції на міжнародному ринку треба починати з умов виникнення, існування та сучасних факторів розвитку конкуренції. Пізнати конкуренцію неможливо без глибокого аналізу структури, тобто видів, з яких вона складається і які взаємодіють між собою, дуже важко. Для сучасного ринку основним видом конкурентних відносин є синтез конкуренції і монополії у вигляді олігополістичної конкуренції.

Суперники використовують різні методи боротьби: цінові, нецінові, нечесні (недобросовісні) та чесні (добросовісні). Історично конкуренція починалася із застосування переважно методів цінового суперництва. Залежно від форм і цілей конкуренції формується такі види цін: монопольно високі, монопольні низькі, демпінгові, дискримінаційні. В умовах сучасної конкуренції переважають нецінові методи конкуренції – стратегія конкурентної боротьби, яка спрямована не на зміну цін, а на створення передумов, які поліпшують реалізацію продукції.

Водночас відбувався перехід від вільної конкуренції до панування монополій. Монопольне становище є бажаним для кожного підприємця. Воно дає змогу йому уникнути цілої низки проблем і ризиків, пов'язаних із конкуренцією, зайняти привілейовану позицію на ринку. Процес монополізації

набув значних масштабів і монополні утворення стали основою господарського життя у більш розвинутих країнах світу. За сферою функціонування і причиною виникнення розрізняють природну, адміністративну та економічну монополію.

З природними монополіями тісно пов'язані монополії, які базуються на володінні унікальними природними ресурсами і їх цінова політика регулюється державою. Адміністративна монополія виникає внаслідок дій державних органів, що є найбільш небезпечним і руйнівним для економічних систем. Економічна монополія зумовлена економічними причинами які базуються на концентрації або централізації капіталу. Основними організаційними формами економічних монополій є: картель, синдикат, трест, концерн, конгломерат, консорціум.

Питання захисту конкуренції, недопущення зловживання ринковою владою монополістичних структур є особливо актуальним і з метою запобігання зловживанню їх монополістичним становищем держава здійснює антимонопольну політику. Державний контроль за дотриманням конкурентного законодавства, захист інтересів підприємців та споживачів від порушень здійснюється Антимонопольним комітетом.

У нових соціально-економічних умовах основною проблемою антимонопольної політики стало не просто формальне усунення монополізму, а створення ефективного конкурентного середовища на захист економічної конкуренції. Саме тому велике значення приділяється аналізу діяльності транснаціональних корпорацій. ТНК стають провідними інвесторами, провідними торговими компаніями, розробниками сучасних технологій. Для гармонійного розвитку та стабільності держава насамперед повинна забезпечити не тільки вільний розвиток малого та середнього бізнесу, але й відсутність диктатури монополій. Сьогодні велика кількість компаній часто не може успішно розвивати свій бізнес і стати світовими лідерами у своїй сфері. Основна проблема виникає через зусилля монополістів заповнити ринок і «перетягнути» основні активи. Менші за обсягом компанії не можуть з ними змагатися, адже не мають досить досвіду, активів, ділової репутації та достатнього нормативного регулювання з боку держави. Якщо говорити про Україну, то в національній економіці поки що не створено ефективного конкурентного середовища. Також залишаються малодієвими та неефективними механізми державного регулювання природних монополій.

Тема 2.3 Рівні та інструменти регулювання міжнародної торгівлі

План семінарського заняття

1. Загальна характеристика рівнів регулювання міжнародної торгівлі.
2. Інструменти (методи) державного регулювання зовнішньої торгівлі.
3. Бар'єри та обмеження в торгівлі послугами.
4. Методи державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні.

Ключові поняття: система регулювання міжнародної торгівлі; рівні регулювання міжнародної торгівлі; механізми та інструменти регулювання міжнародної торгівлі; зовнішньоторговельна політика; вільна торгівля; протекціонізм; преференційний режим; тарифне регулювання; митний тариф; мито; квотування; ліцензування; «добровільне» обмеження експорту; технічні бар'єри; внутрішні податки і збори; державні закупівлі; вимоги щодо вмісту місцевих компонентів; демпінг, субсидії, експортне кредитування; торговельна дискримінація; торгові блоки; торгові ембарго; торговельні війни.

Теми рефератів

1. Охарактеризуйте сутність і структурні елементи зовнішньоекономічної і зовнішньоторгової політики.
2. Охарактеризуйте типи зовнішньоторгової політики.
3. Особливості регулювання міжнародної торгівлі на наднаціональному і глобальному рівні.
4. Основні напрями та інструменти регулювання міжнародної торгівлі на міждержавному рівні.
5. Сутність адміністративних методів регулювання зовнішньої торгівлі.
6. Сутність економічних методів регулювання зовнішньої торгівлі.
7. Сутність митного тарифу.
8. Зміст торговельного режиму між країнами: суть, визначення.

Питання для обговорення

1. Яку структуру має система регулювання міжнародної торгівлі?
2. На яких основних рівнях та за допомогою яких інструментів та механізмів здійснюється регулювання міжнародної торгівлі?
3. Які основні типи зовнішньоторговельної політики використовуються у міжнародній практиці?
4. У чому полягає основний зміст тарифного регулювання міжнародної торгівлі?
5. Які існують види нетарифних обмежень у міжнародній торгівлі?
6. Які види торговельної дискримінації застосовуються у сучасній міжнародній торгівлі?

Методичні рекомендації

Розгляд тем, які висвітлюють аспекти регулювання міжнародної торгівлі, варто розпочати з розгляду *системи регулювання міжнародної торгівлі*, яка є сукупністю взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур впливу на формування регіональних і товарних структур експорту й імпорту за допомогою політичних, економічних, фінансових, правових та адміністративних інструментів.

Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі зумовили формування багаторівневої системи регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин (рис. 2). Кожному рівню притаманні відповідні механізми та інструменти впливу на темпи, пропорції та структуру міжнародної торгівлі.

Рисунок 2 – Система регулювання міжнародної торгівлі

Залежно від масштабів втручання держави в міжнародну торгівлю розрізняють протекціоністську торгову політику і політику вільної торгівлі. В рамках торгової політики тісно переплітаються економічні, політичні, адміністративні, організаційні, правові та інші питання.

Основне завдання держави у сфері міжнародної торгівлі – допомогти експортерам вивезти якомога більше своєї продукції, зробивши їхні товари більш конкурентними на міжнародному ринку, і обмежити імпорт зробивши іноземні товари менш конкурентноздатними на внутрішньому ринку. Тому частина методів державного регулювання спрямована на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції і тому відноситься перш за все до імпорту. Інша частина методів має своїм завданням форсування експорту.

Різні країни світу використовують різні інструменти для здійснення своєї торгової політики. Якщо середній рівень митного захисту держави піддається досить точної кількісної оцінки, то рівень використання нетарифних методів в силу їх великої різноманітності і різного економічного змісту може бути оцінений кількісно лише дуже приблизно.

Характер торгового режиму держави, тобто ступінь його жорсткості, зазвичай визначається як агрегований показник, що враховує як середній рівень митного тарифу, так і середній рівень та інтенсивність кількісних обмежень. Наприклад, торговий режим країни, яка усунула всі імпортні мита, але ввела кількісні квоти на основні товари імпорту або, навпаки, скасувала квоти, але підвищила імпортний тариф до заборонного рівня, не може вважатися режимом свободи торгівлі. Відкритим може бути визнаний торговий режим тільки тієї країни, у якій середній рівень митного оподаткування імпорту становить менше 10 %, а кількісні обмеження покривають менш 25 % імпорту і мають низько інтенсивний, в основному реєстраційний, характер.

Тема 2.4 Механізм митно-тарифного регулювання міжнародної торгівлі

План семінарського заняття

1. Митний тариф як інструмент регулювання зовнішньої торгівлі.
2. Митні тарифи: принципи та тенденції побудови.
3. Зони вільної торгівлі та заходи тарифного регулювання.
4. Практика митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні.

Ключові поняття: адвалерне мито; акцизний збір; валютний податок; єдиний митний тариф України; збори митні; інвестиційний податковий кредит; консульський збір; митні доходи; Міжнародна податкова асоціація; підакцизні товари; податки; податкова система; подвійне оподаткування.

Теми рефератів

1. Організація діяльності митних брокерів та митних ліцензійних складів.
2. Охарактеризуйте систему оподаткування в Україні.
3. Охарактеризуйте Угоди між Україною і ЄС про асоціацію.
4. Визначте основну мету створення Всесвітньої митної організації.

Питання для обговорення

1. Що таке митна політика? Що складає основу митної системи країни?
2. Охарактеризуйте види податків.
3. Які податки займають домінуюче місце при оподаткуванні суб'єктів господарювання?
4. Дайте визначення міжнародним тарифним відносинам. Назвіть основні суб'єкти функціонування митно-тарифних відносин.
5. Визначте сутність та порядок нарахування митних податків (ПДВ, мита, акцизного податку).
6. Охарактеризуйте систему управління митних органів України.
7. Яка різниця між нарахуванням мита та митних зборів?
8. Чому мито – це інструмент економічного регулювання?
9. Як реалізується стимулююча функція митного тарифу?

10. Які види митного режиму в Україні?
11. Охарактеризуйте основні митні процедури і порядок їх здійснення.
12. Чим відрізняється фактична вартість товарів від їх митної вартості?
13. Переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів.

Митна вартість товару.

14. Митні платежі.
15. Метод за вартістю угоди із ввезених товарів. Метод за вартістю угоди з ідентичними товарами.
16. Метод за вартістю угоди з однорідними товарами. Методи віднімання та додавання.
17. У чому сутність резервного методу?
18. Митний тариф.
19. Митні збори, акцизи, податок на додану вартість.
20. Тарифні пільги (преференції).
21. Митне оформлення та декларування товарів.
22. Які засновані робочі регіони ВМО Вам відомі.

Методичні рекомендації

Опрацювання питання щодо тарифного регулювання міжнародної торгівлі передбачає з'ясування сутності та призначення митного тарифу, а також функцій, видів мит і економічних наслідків застосування мита. Тарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі. Імпортне і експортне мито.

Митний тариф – систематизований перелік товарів і відповідних ставок мита, які застосовуються для розрахунку ввізного (імпортного) або вивізного (експортного) мита на зазначені товари.

Митні збори (митні платежі) при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності на єдиній митній території України включають в себе: мито, ПДВ (податок на додану вартість), акцизний збір.

Поелементна структура митного тарифу:

- система тарифної класифікації тарифу;
- структура тарифу;
- ставка мита;
- метод визначення країни походження товару.

У результаті опрацювання цієї теми необхідно вміти:

- розкрити зміст системи регулювання міжнародної торгівлі та пояснити її основні рівні й інструменти;
- проаналізувати сутність та призначення тарифного регулювання;
- визначити основні функції, види та наслідки застосування мит: вивізного – експортного мита та запровадження ввізного – імпортного мита.

Тема 2.5 Механізм нетарифного регулювання міжнародної торгівлі

План семінарського заняття

1. Класифікація заходів нетарифного регулювання.
2. Роль антидемпінгових і компенсаційних заходів у захисті національних інтересів.
3. Фіскальна роль інструментів нетарифного регулювання.
4. Адміністративні та технічні заходи нетарифного регулювання в захисті національних інтересів.
5. Сучасна практика використання заходів нетарифного регулювання в Україні.

Ключові поняття: валютні обмеження; демпінг; державні закупки; експертне кредитування; ембарго; квота; ліцензія; національний режим; нетарифне державне регулювання; неформальні нетарифні методи; постійний демпінг; режим найбільшого сприяння; сертифікація; спеціальний режим; субсидія; технічні бар'єри, формальні нетарифні методи.

Теми рефератів

1. Мета квотування та ліцензування зовнішньої торгівлі.
2. Поняття субсидії. Види субсидій. «Зелені», «жовті», «червоні» субсидії за Правилами Уругвайського раунду, відмінності між ними.
3. Експортне фінансування (кредитування), його види: коротко-, середньо- та довгострокове кредитування.
4. Сутність демпінгу. Основні форми демпінгу: спорадичний, хижацький, постійний, зворотний, взаємний.
5. Антидемпінгове мито, його риси. Основні функції антидемпінгового мита.
6. Приховані бар'єри, їх місце в державному регулюванні зовнішньоторговельної діяльності.
7. Технічні бар'єри. Сертифікація, її місце в регулюванні зовнішньої торгівлі. Додаткові технічні обмеження.
8. Основні наслідки запровадження нетарифних бар'єрів.

Питання для обговорення

1. Що розуміють під нетарифним регулюванням?
2. Які інструменти нетарифного регулювання ви знаєте?
3. Які основні переваги застосування нетарифних методів?
4. Що розуміється під кількісними обмеженнями?
5. Назвіть види кількісних обмежень.
6. У яких випадках доцільно застосовувати ліцензування експорту товарів?
7. Додаткові надходження до державного бюджету дає застосування імпорتنих тарифів чи імпорتنих квот?

8. У разі різкого погіршення стану платіжного балансу країни доцільно застосовувати ліцензування імпорту чи експорту?
9. Яке основне завдання та причини використання експортних субсидій?
10. Які методи нетарифного обмеження стосуються фінансових?
11. У яких випадках можуть бути застосовані антидемпінгові заходи?
12. Що таке технічні бар'єри?
13. Що відноситься до прихованих методів торгової політики?
14. Що дає державі політика державних закупівель?

Методичні рекомендації

Розгляд питання щодо нетарифного регулювання міжнародної торгівлі доцільно проводити шляхом поділу нетарифних обмежень на три групи та розгляду набору інструментів регулювання в межах кожної з них (табл. 2).

Нетарифні обмеження є менш відкритими, ніж митні податки, а тому надають урядові більше влади при здійсненні економічної політики та створюють певну невизначеність у міжнародній торгівлі. У зв'язку з цим одним із найважливіших завдань, які стоять перед Всесвітньою торговельною організацією, є поступова заміна кількісних обмежень, або так звана тарифікація їх (заміна кількісних обмежень еквівалентними за рівнем захисту митними тарифами).

Найпоширенішою формою нетарифного обмеження є квота. Як правило, квотування зовнішньої торгівлі здійснюється шляхом її *ліцензування*, коли держава видає ліцензії на імпорт чи експорт обмеженого обсягу продукції і водночас забороняє неліцензовану торгівлю. Ліцензії можуть мати і самостійне значення, як інструмент зовнішньоторговельної політики, коли, наприклад, держава надає право якому-небудь імпортереві завозити товари без обмеження або лише із зазначених країн (так звана генеральна ліцензія).

Таблиця 2 – Класифікація нетарифних обмежень міжнародної торгівлі

Види нетарифних обмежень		
Кількісні	Приховані	Фінансові
Інструменти, що використовуються		
1 Квотування. 2 Ліцензування. 3 «Добровільні» обмеження експорту	1 Технічні бар'єри. 2 Внутрішні податки і збори. 3 Державні закупівлі. 4 Вимоги щодо вмісту місцевих компонентів	1 Демпінг. 2 Субсидії. 3 Експортне кредитування

З початку 70-х рр. великого поширення набула особлива форма кількісного обмеження імпортних надходжень – *добровільні обмеження експорту* (ДОВЕ), коли не країна-імпортер запроваджує квоту, а країни-експортери самі беруть на себе зобов'язання щодо обмеження експорту в певну країну. Звичайно, на практиці такі експортні обмеження є не добровільними, а

вимушеними: вони вводяться або під політичним тиском країни-імпортера, або ж під впливом погроз застосувати жорсткіші протекціоністські заходи (наприклад, почати антидемпінгове розслідування). З метою захисту національних виробників держава може не тільки обмежувати імпорт, але й стимулювати експорт. Однією з форм стимулювання експортних галузей є *експортні субсидії*, тобто пільги фінансового характеру, які надаються державою експортерам для розширення вивозу товарів за кордон. Внаслідок таких субсидій експортери отримують можливість продавати товар на зовнішньому ринку за нижчою ціною, ніж на внутрішньому. Експортні субсидії можуть бути прямими (виплата дотацій виробникові, коли він виходить на зовнішній ринок) і непрямими (пільгове оподаткування, кредитування, страхування тощо).

Поширеною формою конкурентної боротьби на світовому ринку є *демпінг* – міжнародна дискримінація в цінах, коли країна, яка експортує, продає свій товар на якому-небудь закордонному ринку дешевше, ніж на іншому (найчастіше вітчизняному).

Дослідження питання щодо торгової дискримінації передбачає врахування її особливостей, пов'язаних з наявністю імпортних бар'єрів, які мають дискримінаційний характер, тобто встановлення вищого рівня митного обкладання товарів і послуг одних країн порівняно з іншими.

До основних видів дискримінаційних бар'єрів належать торгові блоки та торгові ембарго.

Наряду з основними інструментами зовнішньоторговельної політики, в останні роки великого поширення набули так звані *технічні бар'єри* – форма адміністративного регулювання, коли відбувається дискримінація імпортних товарів на користь вітчизняних за допомогою специфічних стандартів якості, норм безпеки, санітарних обмежень тощо.

У результаті опрацювання цієї теми необхідно вміти:

- пояснити сутність нетарифного регулювання міжнародної торгівлі;
- охарактеризувати кількісні, приховані та фінансові види нетарифних обмежень;
- розкрити зміст та види торговельної дискримінації;
- визначити причини та наслідки ведення торговельних війн.

Тема 2.6 Валютне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

План семінарського заняття

1. Сутність валютного регулювання та особливості його прояву на національному та міжнародному рівнях.
2. Валютне регулювання: сутність, завдання та методи.
3. Інструменти валютного регулювання.
4. Державна політика щодо валютного регулювання.
5. Система валютного контролю в Україні.

Ключові поняття: валютний ринок; валютна політика; валютне регулювання на національному та міжнародному рівнях; механізм валютного регулювання; завдання валютного регулювання; суб'єкти та об'єкти валютного регулювання; методи валютного регулювання; економічні та адміністративні інструменти валютного регулювання; девальвація, ревальвація; дисконтна валютна політика; девізна валютна політика.

Теми рефератів

1. Валютне регулювання економіки, його сутність та риси.
2. Методи валютного регулювання економіки.
3. Девальвація та ревальвація національної грошової одиниці.
4. Валютний курсу, його види та функції.
5. Дисконтна та девізна валютна політика.

Питання для обговорення

1. Що таке валютне регулювання, які його об'єкти та суб'єкти?
2. Розкрийте основні завдання валютного регулювання економіки.
3. Які існують методи валютного регулювання економіки?
4. Що таке валютні ринки, які їх функції?
5. Розкрийте зміст поняття «девальвація», які причини та види девальвації.
6. Що таке «ревальвація»?
7. Які існують види та функції валютного курсу?
8. Охарактеризуйте інструменти валютної політики.

Методичні рекомендації

Розгляд питання щодо валютного регулювання зовнішньоекономічної діяльності слід починати з розгляду сукупності нормативних документів, встановлених органами валютного регулювання у законодавчому чи адміністративному порядку, спрямованих на регулювання потоків капіталу в країну і з країни, а також валютних операцій, що здійснюються в межах України з метою підтримання стабільності курсу національної грошової одиниці, стабільного рівня валютних резервів і збалансування міжнародних платежів.

Валютне регулювання є складовою частиною державного регулювання економіки. Воно є невід'ємною складовою валютної системи, яка реалізується як у межах окремої держави, так і поза нею. У процесі здійснення валютного регулювання, особливо в тій його частині, яка фокусує валютний контроль, суб'єктами виступають Міністерство доходів і зборів, Державна податкова адміністрація, Державна митна служба України. Кожен із цих органів виконавчої влади забезпечує валютний контроль у межах тих повноважень, які закріплені за цим органом і входять у його безпосередні функції.

У ринкових умовах функціонування головним об'єктом валютного регулювання є валютний курс національної грошової одиниці. Його зміни

суттєво впливають на розвиток як внутрішньогосподарських процесів, так і зовнішньоекономічних позицій тієї чи іншої країни. Мається на увазі вплив валютного курсу на зовнішню торгівлю, рух коротко- та довгострокових капіталів, розміри заборгованості, платіжного балансу країни і т. д.

Через механізм валютних курсів перерозподіляється національний продукт між країнами, що здійснюють зовнішньоекономічні зв'язки. Процес реалізації валютної політики у кожній країні забезпечується практичним використанням центральним банком певної сукупності інструментів. Усі інструменти валютної політики залежно від способів їх використання та особливостей впливу на валютні операції можна умовно поділити на економічні та адміністративні. До економічних інструментів належать дисконтна, девізна валютні політики та диверсифікація валютних резервів. До адміністративних інструментів – регулювання режиму валютного курсу, девальвація та ревальвація економіки та валютні обмеження.

ЗМ 3 МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Тема 3.1 Міжнародні торговельно-економічні організації в системі багатостороннього регулювання міжнародних торгових відносин

План семінарського заняття

1. Класифікація міжнародних економічних організацій та їх загальна характеристика.
2. Міжнародні економічні організації, що регулюють різні сегменти ринку.
3. Світова організація торгівлі (СОТ) – головний універсальний інститут регулювання світової торгівлі.
4. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД).

Ключові поняття: наднаціональний рівень регулювання міжнародної торгівлі; Світова організація торгівлі; недискримінація; лібералізація торгівлі; багатосторонні переговори (раунди); Генеральна угода з тарифів і торгівлі; тариф; нетарифні обмеження; режим найбільшого сприяння; національний режим; Генеральна угода про торгівлю послугами; Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності; Конференція ООН з торгівлі й розвитку; Міжнародний торговельний центр; Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі.

Темі рефератів

1. Процедура вступу до СОТ.
2. Механізми врегулювання торгових суперечок у межах СОТ.
3. Діяльність СОТ та проблеми охорони навколишнього середовища.
4. Проблеми України після вступу до СОТ.

Питання для обговорення

1. Якими міжнародними організаціями представлена система регулювання міжнародної торгівлі на наднаціональному рівні?
2. Як вплинув на міжнародну торговельну діяльність Уругвайський раунд переговорів?
3. Які головні відмінності механізмів та інструментів СОТ порівняно з ГАТТ 1947 р.?
4. Які особливості практики застосування тарифних та нетарифних інструментів членами СОТ для забезпечення інтересів на внутрішньому та зовнішньому ринках?
5. Як реалізуються національні економічні інтереси за допомогою процедур проведення переговорів та врегулювання суперечок?
6. Як дотримання прав на інтелектуальну власність впливає на світову економіку?
7. Які основні функції ЮНКТАД?
8. Яка роль МТЦ у регулюванні міжнародної торгівлі?
9. Які завдання виконує ЮНСІТРАЛ?
10. Які проблеми залишаються в Україні після вступу до СОТ?

Методичні рекомендації

Опрацювання цієї теми доцільно почати з розкриття змісту наднаціонального рівня регулювання міжнародної торгівлі, яке здійснюється за допомогою спільних заходів країн-учасниць інтеграційних угод.

У межах даної теми слід звернути увагу на мету, завдання та принципи діяльності СОТ як головного міжнародного регулятора світової торгівлі. Окремо слід зупинитися на особливостях регулювання міжнародної торгівлі товарами, послугами та об'єктами інтелектуальної власності. Крім того, варто приділити увагу органам ООН з регулювання міжнародної торгівлі, розкрити їх призначення та мету діяльності.

В межах цієї теми необхідно вміти:

- визначити специфіку наднаціонального рівня регулювання міжнародної торгівлі;
- охарактеризувати систему міжнародних організацій з регулювання міжнародної торгівлі;
- сформулювати цілі, завдання, принципи СОТ;
- охарактеризувати зміст Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ – *General Agreement on Tariffs and Trade*);
- пояснити систему угод СОТ;
- описати особливості регулювання міжнародної торгівлі товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці;
- пояснити зміст Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності;
- назвати та проаналізувати діяльність міжнародних організацій, що працюють під егідою ООН;

- визначити та оцінити роль Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного торговельного центру (МТЦ), Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) у регулюванні міжнародної торгівлі за сучасних умов;
- проаналізувати шлях України до СОТ та проблеми після вступу до цієї організації.

Тема 3.2 Економічні особливості міжнародної регіональної інтеграції

План семінарського заняття

1. Інтеграційні стратегії країн в умовах поглиблення глобальної регіоналізації.
2. Особливості інтеграційних процесів між державами, що мають різні моделі економічного розвитку (на прикладі інтеграційного об'єднання НАФТА).
3. Вплив інтеграції на конкурентоспроможність національної економіки.

Ключові поняття: глобалізація; глобальна регіоналізація; інтеграція; макрорегион; структура глобального світу; багатополлярність; світова політика; міждержавне інтеграційне об'єднання; міжнародні торговельні відносини; регіональні структури; трансрегіональні комплекси; конкурентоспроможність національної економіки.

Теми рефератів

1. Теорія і зміст економічної інтеграції в сучасному світі, концепції інтеграції.
2. Форми і типи економічної інтеграції. Різноманіття форм інтеграції.
3. Глобальний і регіональний процеси в умовах сучасної інтеграції факторів виробництва (продуктивних сил).
4. Особливості регіональних інтеграційних груп – порівняльний аналіз по країнам Азії, Африки і Латинської Америки.
5. Становлення об'єднаної Європи в післявоєнний час. Концептуальні основи інтеграції.
6. План об'єднання Західної Європи або створення спільного ринку (план Шумана).
7. Лісабонська стратегія ЄС і політика розвитку регіонів ЄС.
8. У чому принципова різниця між ЄС і НАФТА: склад органів, їх структура, правомочність, ступінь економічної могутності країн-учасниць, темпи зростання основних членів НАФТА
9. Інтеграційна група в Північній Америці: успіхи і невдачі. Перспективи глобального інтеграційного проекту «Двох Америк» (ФТАА).

Питання для обговорення

1. Які основні чинники міжнародної економічної інтеграції?
 2. Які найважливіші умови міжнародного інтеграційного об'єднання?
 3. Чим обумовлена етапність у розвитку МЕІ?
 4. Які основні форми міжнародної регіональної економічної інтеграції.
 5. Охарактеризуйте форми міжнародної регіональної економічної інтеграції.
 6. Які головні інститути і механізми функціонування ЕС?
 7. Які особливості економічної інтеграції в більшості регіонів світу?
 8. Чому інтеграційні процеси в Африці не отримали належного розвитку?
 9. У чому полягають цілі створення НАФТА?
 10. Вплив НАФТА на країни-учасниці.
 11. Загальна характеристика латиноамериканської економічної інтеграції.
- Інтеграційні процеси в МЕРКОСУР.
12. Економічна інтеграція в межах Андської групи
 13. Інтеграційні процеси в КАРІКОМ
 14. Розкрийте і стисло охарактеризуйте завдання і результати діяльності АСЕАН.

Методичні рекомендації

Опрацювання цієї теми доцільно почати з об'єктивних передумов переходу МЕВ до більш високого їх етапу – міжнародної інтеграції. Вони формуються як на мікрорівні (підприємство, фірма), так і на макрорівні (держава, регіон, група країн). Очевидні реальні стимули для підприємства – збільшення обсягу продажів, зниження собівартості продукції, позиціонування на ринку, пролонгація найбільш ефективних фаз життєвого циклу товару.

Об'єктивно виникають два шляхи:

– створення і розвиток транснаціональних фірм, які дозволяють обійти багато труднощів (за рахунок трансфертних поставок, цінової політики, сприятливих умов відтворювання, кращого обліку ринкової ситуації, додатки прибутку і т. д.);

– міждержавні узгоджені заходи щодо цілеспрямованого формування світогосподарського ринкового (економічного, правового, інформаційного, психологічного і політичного простору) у великих регіонах світу.

Поєднання двох цих напрямків і забезпечує перехід до більш ефективного та перспективного рівня світогосподарських відносин – міжнародної економічної інтеграції.

Значні успіхи інтеграції не означають відсутності в об'єднанні безлічі серйозних проблем. До них слід віднести проблеми недостатнього розвитку транспортної інфраструктури, питання валютного регулювання, уніфікацію оподаткування та трудового законодавства. Великі труднощі виникають у зв'язку з так званим розподілом переваг інтеграції, тобто членством країн з «різною потужністю» національних економік.

Тема 3.3 Економічні ефекти регіональної інтеграції

План семінарського заняття

1. Політико-економічні бар'єри на шляху інтеграції.
2. Статичні ефекти створення і відхилення торгівлі.
3. Динамічні ефекти економічної інтеграції.
4. Специфіка інтеграції країн бідних та багатих на ресурси.
5. Вплив інтеграційних процесів на економічне зростання.

Ключові поняття: внутрішня інтеграція; зовнішня інтеграція; ефективність міжнародної економічної інтеграції; дискримінація; торгова інтеграція; митний союз; загальний ринок; торгова асоціація; теорія ефектів митних союзів; переорієнтація торгівлі; статичні ефекти; динамічні ефекти; створення торгівлі; відхилення торгівлі; економічний розвиток; конкуренція; економічний союз; модель міжурядових договорів; модель домінуючого учасника; модель спільного ринку (центру); модель неформальної торгівлі; модель корпоративної взаємодії; модель недержавного права; захисні заходи; активні заходи.

Теми рефератів

1. Основні фактори, які прискорювали економічне зростання та збільшували обсяг торгівлі при створенні митного союзу.
2. Які типи ефектів виникають при створенні митного союзу.
3. Основні бар'єри, які перешкоджали створенню спільного ринку.
4. Які бар'єри було усунуто за рахунок формування спільного ринку.

Питання для обговорення

1. Які типи ефектів виникають при створенні митного союзу?
2. Поясніть ефект створення торгівлі.
3. Поясніть ефект відхилення торгівлі.
4. Від чого залежить зростання або падіння загального рівня добробуту в результаті створення митного союзу?
5. В силу яких закономірностей інтеграція в більшості випадків веде до загального зростання добробуту країн, які беруть в ній участь?

Методичні рекомендації

Опрацювання цієї теми доцільно почати з аналізу різних форм економічних угруповань та притаманних їм економічних ефектів. Треба зазначити, що кожній формі економічного угруповання – від зони вільної торгівлі до економічного союзу – притаманні як позитивні, так і негативні макроекономічні ефекти, які очікують у майбутньому і Україну. При цьому, ступінь прояву цих ефектів буде різним у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах. Найпоширенішим короткостроковим інтеграційним ефектом для країн є зростання обсягів взаємної торгівлі (практично у всіх зонах вільної

торгівлі та митних союзах). У середньостроковій перспективі країни отримують переваги від зростання конкурентоспроможності (регуляторна уніфікація, конвергенція за рахунок реалізації спільних політик, отримання зі спільного бюджету фінансової допомоги) та ефекту віддачі від масштабів виробництва та збуту, а також мобільності чинників виробництва (спільний ринок, економічний і політичний союзи). У більшості залучених до євроінтеграції країн (особливо протягом перших років) усі наведені позитивні ефекти мали місце.

Сучасні науковці Австрійського інституту економічних досліджень, а також вітчизняні експерти в цій галузі пропонують методика розрахунків ефектів інтеграції, яка базується на оксфордській глобальній моделі прогнозування економіки, і яка враховує такі ефекти:

- 1) торговельні (розширення та згортання торгівлі);
- 2) внутрішньоринкові (зростання продуктивності, так званий ефект Каселла та інтенсифікація цінової конкуренції);
- 3) переміщення чинників виробництва (зарубіжні інвестиції, міграція робочої сили зі Сходу на Захід, трансфер технологій, екологічна «рента» тощо);
- 4) витрати розвитку (пов'язані із задоволенням і підтримкою макроекономічних вимог щодо вступу до ЄС) та витрати на розширення ЄС (трансферти й технічна допомога для нових країн-учасниць). Крім ефектів, перелічених вище, ефективність інтеграції визначають також такі динамічно-якісні критерії, як: зростаюча частка внутрірегіонального товарообігу в сумарному ВВП країн, що інтегруються; позитивна динаміка показників внутрірегіонального експорту та імпорту; зростаючі обсяги взаємних прямих зарубіжних інвестицій в межах інтеграційного об'єднання; багатопланова співпраця країн, що інтегруються, в різних сферах життєдіяльності; зростання конкуренції між виробниками з різних країн, яка призводить до покращення якості товарів, стимулює створення та впровадження нових технологій, обумовлює скорочення неефективних виробництв тощо.

Тема 3.4 Вплив інтеграційних процесів на економічний розвиток України

План семінарського заняття

1. Вплив інтеграційних процесів на розвиток міжнародного бізнесу та модернізацію регіональної економічної політики.
2. Особливості розвитку інтеграційних процесів в Україні.

Ключові поняття: регіональні торговельні угоди; інтеграційні пріоритети; євроінтеграція; економічний простір; регіональні суперечності; інтеграційні позиції України; національні інтереси.

Теми рефератів

1. Дати опис різних типів міжнародних інвестицій і класифікувати їх.
2. Розкрити мотиви прямих іноземних інвестицій.

3. Особливості України як потенційної учасниці міжнародних економічних угруповань.
4. Адміністративна реформа в Україні: шлях до Європейської інтеграції.
5. Пояснити роль ГАТТ і СОТ в діяльності міжнародних компаній.
6. Вплив політико-економічних чинників міжнародної економічної інтеграції на економічне зростання України.

Питання для обговорення

1. З якими зовнішніми факторами стикається компанія в процесі визначення місця і способів ведення бізнесу на міжнародному ринку?
2. Які етапи розвитку проходить компанія в міру все більшого залучення в глобальну економіку?
3. Основні мотиви, що залучають країни в міжнародну торгівлю.
4. Узагальнити вплив факторів пропозиції та попиту, а також політичних факторів, які впливають на прямі іноземні інвестиції.
5. Проаналізувати можливості, що відкрилися перед міжнародними компаніями в результаті створення внутрішнього ринку ЄС.
6. Чи слід міжнародним компаніям підтримувати розвиток регіональних торгових блоків або протистояти йому?

Методичні рекомендації

У межах даної теми слід звернути увагу, що особливе місце серед показників інтеграції і глобалізації займає порівняльна динаміка цін на однакові товари в різних країнах. Теоретично, що менше бар'єрів у міжнародній торгівлі (а лібералізація якраз і полягає в зниженні, часом навіть усуненні цих бар'єрів), то більше повинні зближуватися, вирівнюватися ці ціни під тиском конкуренції. Проте значні розходження продовжують зберігатися. Через неконкурентоспроможність занепадають цілі галузі, які можуть переробляти сировину, а деякі з тих, що функціонують, не повністю використовують свої виробничі потужності.

Оптимальний розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України ґрунтується передусім на принципових змінах у структурі національної економіки. Тому важливим стає питання реформування зовнішньоекономічного сектору України, інтеграції її господарської системи у міжнародну економіку, створення розгалуженої інфраструктури, яка б забезпечувала швидку реалізацію ринкових перетворень, перш за все у зовнішньому секторі економіки. Від трансформації останнього залежать подальший економічний розвиток країни, ефективність і результативність підприємницької діяльності, місце України в системі світового господарства.

Загалом, варто зазначити, що в міру поглиблення рівня інтеграції зменшується рівень національного суверенітету країн-членів регіональних блоків, а отже вироблення механізмів захисту від глобальних загроз і ризиків усе більшою мірою здійснюється колективно через узгодження системи

національних інтересів у спільних наднаціональних органах управління. Чим глибшими та тіснішим будуть міжнародні економічні взаємозв'язки України, тим більшим буде ступінь її економічної залежності від партнерів і меншими внутрішні можливості протидії та захисту від впливу зовнішніх інтеграційних ризиків.

2 ТИПОВІ ЗАДАЧІ ТА ЇХНЄ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1. У таблиці подано виробничі можливості Німеччини і Італії до встановлення зовнішньоторговельних відносин:

Продукт	Виробництво (одиниць в день)	
	Німеччина	Італія
Телевізори (шт)	8	6
Сир (кг)	40	20

З наведених даних випливає:

- а) Німеччині вигідно спеціалізуватися на виробництві сиру;
- б) взаємовигідна торгівля між Німеччиною і Італією неможлива;
- в) Німеччина має абсолютну перевагу тільки у виробництві телевізорів;
- г) Італія має порівняльну перевагу в виробництві сиру.

Виберіть правильну відповідь і обґрунтуйте свій вибір.

Розв'язання

Правильна відповідь – а).

Витрати заміщення на виробництво сиру в Німеччині складуть $40 / 8 = 5$, а в Італії – $20 / 6 = 3,3$.

Тобто в Німеччині витрати на виробництво одного телевізора дорівнюють витратам на виробництво 5 кг сиру, а в Італії витрати на виробництво одного телевізора дорівнюють витратам на виробництво 3,3 кг сиру.

Оскільки $5 > 3,3$, відповідно до теорії порівняльних переваг Німеччина володіє відносною перевагою у виробництві сиру, на якому їй буде вигідно спеціалізуватися.

Задача 2. У таблиці наведено дані двох країн, які показують витрати праці, необхідні для виробництва зазначених товарів:

Товар	Країна А	Країна В
1 одиниця товару Х	1 годину	4 години
1 одиниця товару Y	3 години	8 годин

Які будуть напрями експорту та імпорту, якщо країни А і В почнуть торгувати?

- а) Країна А буде експортувати як Х, так і Y в країну В.
- б) Країна А буде імпортувати Х і експортувати Y.
- в) Країна А буде експортувати Х і імпортувати Y.
- г) Країна А буде імпортувати як Х, так і Y?

Виберіть правильну відповідь. Обґрунтуйте свій вибір.

Розв'язання

Правильна відповідь – в).

Розрахуємо альтернативну ціну одиниці товару X, вираз через вартість одиниці товару Y, для обох країн:

– для країни A : $1 / 3 = 0,33$;

– для країни B : $4 / 8 = 0,5$.

Порівняємо отримані величини: $0,33 < 0,5$.

Це означає, що в країні A альтернативні витрати на виробництво товару X нижче, ніж в країні B, отже, країні A вигідно спеціалізуватися на виробництві товару X, який вона буде експортувати в країну B.

Відносна ціна одиниці товару Y в країні A дорівнює $3 / 1$ одиниці товару X, а в країні B менше – $8 / 4$. Це означає, що країна B має порівняльну перевагу в виробництві товару Y, який вона буде експортувати в країну A.

Задача 3. Маємо такі статистичні дані по українській економіці:

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Валовий внутрішній продукт (млрд грн)	7 350,6	8 943,5	10 803,5	13 243,2	17 048,1	21 625,0	26 904	33 111	41 668
Обсяг імпорту (млрд дол. США)	33,9	41,9	46,2	57,3	75,6	98,7	164,3	223,5	292
Курс дол. США (в грн)	28,16	30,14	31,78	29,45	27,75	28,78	26,33	24,54	27,61

Розрахуйте імпорتنу квоту і зробіть висновок про її динаміку в Україні.

Розв'язання

Для того щоб показати, яку частину від ВВП становить імпорт країн, що розвиваються, розрахуємо показник імпоротної квоти, який розраховується за формулою:

$$I_k = (I / \text{ВВП}) \times 100 \%$$

де I_k – імпортна квота;

I – величина валового імпорту;

ВВП – обсяг валового внутрішнього продукту.

Додаємо додаткові рядки в таблицю, розрахуємо обсяг імпорту в млрд доларів і імпорتنу квоту по роках.

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Валовий внутрішній продукт, млрд грн	7 350,6	8 943,5	10 803,5	13 243,2	17 048,1	21 625,0	26 904	33 111	41 668
Обсяг імпорту, млрд дол. США	33,9	41,9	46,2	57,3	75,6	98,7	164,3	223,5	292
Курс дол. США, грн	28,16	30,14	31,78	29,45	27,75	28,78	26,33	24,54	27,61
Обсяг імпорту, млрд грн (I)	954,62	1 262,87	1 468,24	1 687,49	2 097,9	2 840,59	4 326,02	5 484,69	8 062,12
Імпортна квота ((I / ВВП) × 100 %)	13 %	14 %	14 %	13 %	12 %	13 %	16 %	17 %	19 %

Як видно з наведеної вище таблиці, імпортна квота України має позитивну динаміку, і збільшується з кожним роком на 1 %–2 %. Виняток становив 2004 рік, але потім в наступні роки імпортна квота знову мала тенденцію збільшення. У 2008 р. вона становила 19 %.

Імпорт відіграє дуже важливу роль для національного господарства, що може спричинити за собою деяку залежність країни від світового ринку. Але, тим не менш, зростання імпоротної квоти може свідчити і про достатню відкритості економіки України, тобто про її активної участі в міжнародному обміні.

Задача 4. У минулому році індекс цін на товари, що вивозяться з умовної країни, впав на 8 процентних пунктів, а індекс імпорتنих цін виріс на 6 процентних пунктів. Розрахуйте, яким був в минулому році індекс умов зовнішньої торгівлі.

Розв'язання

Умови торгівлі – це співвідношення експортних та імпорتنих цін певного товару, країни в цілому, групи країн. Умови торгівлі відображають співвідношення взаємного попиту і взаємної пропозиції на експорт і на імпорт кожної країни. Вони розраховуються на базі співвідношення індексу експортних (Іец) і імпорتنих цін (Ііц) кожної країни і є найважливішим орієнтиром для їх зовнішньоекономічної політики в цілому і зовнішньоторговельної політики зокрема.

Індекс умов торгівлі – це показник, який розраховується за формулою:

$$I_{ут} = I_{ец} \times 100 / I_{іц}$$

Експортні ціни впали на 8 процентних пунктів, отже:

$$I_{ec} = 1 - 0,08 = 0,92.$$

Індекс імпорتنих цін виріс на 6 процентних пунктів, отже:

$$I_{ic} = 1 + 0,06 = 1,06.$$

Значення індексу умов торгівлі становить:

$$I_{ut} = 0,92 \times 100 / 1,06 = 86,8 \%$$

Якщо $I_{ut} = 100$, то це означає рівність цін експорту та імпорту.

Зростаючий індекс умов торгівлі ($I_{ut} > 100$) показує, що при зростанні сукупної ціни експорту країни в порівнянні з сукупною ціною імпорту на кожну одиницю товару, що експортується стає можливим придбати все більше імпорتنих товарів. Оскільки більший обсяг імпорту стає можливим замість колишньої кількості експорту, добробут країни зростає.

Падаючий індекс умов торгівлі ($I_{ut} < 100$, як в даному випадку) показує, що при зростанні сукупної ціни імпорту країни в порівнянні з сукупною ціною експорту на кожну одиницю товару, що експортується стає можливим придбати все менше імпорتنих товарів. Оскільки менший обсяг імпорту стає можливим замість колишньої кількості експорту, добробут країни скорочується.

Задача 5. Функція ціни пропозиції телевізорів в Німеччині $P_s = 5 + 0,5Q$. Попит на телевізори на внутрішньому ринку описується як $Q_d = 1\,000 - 2P$. Знайдіть величину імпорту, якщо ціна телевізора на внутрішньому ринку $P = 200$. Як скоротиться імпорт, якщо буде введена мито в розмірі 10?

Розв'язання

Знайдемо величину внутрішнього виробництва телевізорів при даній ціні: $200 = 5 + 0,5Q$, тобто $Q = 390$. Величина попиту при даній ціні: $Q_d = 1\,000 - 2 \times 200 = 600$. Різниця між внутрішньою пропозицією і попитом складе імпорт: $I_m = Q_d - Q_s = 600 - 390 = 210$. При введенні мита в 10 нова ціна складе 210. Тоді внутрішня пропозиція зросте до $Q_s = 210 = 5 + 0,5 Q = 410$, і попит на телевізори скоротиться до $Q_d = 1\,000 - 2 \times 210 = 580$. Відповідно, імпорتنі поставки скоротяться до $I_m = 580 - 410 = 170$.

Таким чином, при вихідних даних імпорт становить 210. А при введенні мита в 10, імпорт скоротиться до 170.

Задача 6. У контракті зазначена ціна на умовах CIF. Визначте ціну на умовах FOB, якщо відомі такі дані:

- ціна на умовах CIF – 25 дол.;
- вартість вантажу – 13 дол.;
- вартість транспортування – 10 дол.;
- страхування вантажу – 0,5 дол.;
- інші витрати – 1,5 дол.

Розв'язання

Умови FOB не передбачають вартість страховки і транспортування, тому ціна вантажу становитиме 14,5 дол. (25 – 0,5 – 10).

Задача 7. Платіжний баланс країни Б характеризується такими даними (млрд дол.):

Товарний експорт	101
Товарний імпорт	60
Експорт нефакторних послуг	30
Імпорт нефакторних послуг	20
Чисті доходи від інвестицій	10
Чисті поточні трансферти	20
Приплив капіталу	20
Відтік капіталу	101
Зміна офіційних валютних курсів	20

Визначити на основі наведених вище даних:

- величину торгового балансу;
- величину балансу поточних операцій;
- величину балансу руху капіталу;
- сальдо балансу офіційних резервів.

Розв'язання

Платіжний баланс (балансовий рахунок міжнародних операцій) – це вартісне вираження всього комплексу зовнішньоекономічних зв'язків країни у формі співвідношення надходжень та платежів.

Балансовий рахунок міжнародних операцій являє кількісне і якісне вартісне вираження масштабів, структури і характеру зовнішньоекономічних операцій країни, її участі в світовому господарстві. На практиці прийнято користуватися терміном «платіжний баланс», а показники валютних потоків по всіх операціях позначати як платежі і надходження.

З точки зору бухгалтерії платіжний баланс завжди знаходиться в рівновазі. Але по його основних розділах має місце або активне сальдо (якщо надходження перевищують платежі), або пасивне (якщо платежі перевищують надходження).

Платіжний баланс має наступні розділи:

- торговий баланс, тобто співвідношення між імпортом та експортом товарів;
- баланс послуг і некомерційних платежів (баланс «невидимих» операцій),
- баланс руху капіталів і кредиту.

Складаємо платіжний баланс країни:

Статті платіжного балансу	Номер рядків	Сума, млрд дол.
Товарний експорт	(1)	101
Товарний імпорт	(2)	60
<i>Сальдо балансу зовнішньої торгівлі</i>	$(3)=(1)-(2)$	41
Експорт нефакторних послуг	(4)	30
Імпорт нефакторних послуг	(5)	20
<i>Сальдо балансу товарів і послуг</i>	$(6)=(3)+(4)-(5)$	51
Чисті доходи від інвестицій	(7)	-10
Чисті поточні трансферти (чисті грошові перекази)	(8)	20
<i>Сальдо балансу по поточних операціях</i>	$(9)=(6)+(7)+(8)$	61
Приплив капіталу	(10)	20
Відтік капіталу	(11)	101
<i>Сальдо балансу руху капіталу</i>	$(12)=(10)-(11)$	-81
<i>Сальдо балансу по поточних операціях і руху капіталу (сальдо балансу офіційних розрахунків)</i>	$(13)=(12)+(9)$	-20
Офіційні резерви	(14)	20
	$(13)+(14)$	0

Таким чином, величина торгового балансу складає 41 млрд дол., величина балансу поточних операцій дорівнює 61 млрд дол., величина балансу руху капіталу становить – 81 млрд дол., а сальдо балансу офіційних розрахунків дорівнює – 20 млрд дол.

3 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів спрямована на формування у них практичних навичок роботи зі спеціальною літературою, критичне осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичних і практичних проблем аналізу міжнародної торгівлі та інтеграційної політики. Значною частиною самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «*Міжнародна торгівля та інтеграційна політика*» є виконання розрахунково-графічної роботи (РГР). Виконуючи розрахунково-графічну роботу, студент забезпечує поглиблене вивчення певної проблеми економічного аналізу і поєднує вербальний, графічний та аналітичний підходи. Обов'язковими елементами виконання є належне оформлення РГР і захист її завдань як складових відповідних змістових модулів.

Мета виконання розрахунково-графічної роботи – закріплення знань студентів з курсу на основі формування у них вміння вирішення низки практичних задач та завдань, навиків практичного використання набутих теоретичних знань, застосування формул та побудови графіків, пошуку оптимальних економічних рішень.

Підготовка до виконання розрахунково-графічної роботи (далі – РГР) розпочинається з добору й вивчення літературних джерел і складання бібліографії. Методика опрацювання літератури залежить від характеру досліджуваної проблеми та індивідуальних особливостей студента. Спочатку доцільно ознайомитися з основними джерелами (підручники, монографії, теоретичні статті). Написання тексту РГР здійснюється через систематизацію та обробку зібраних матеріалів за кожним завданням. Чорновий варіант роботи бажано надати керівникові практичних занять із метою узгодження змісту окремих матеріалів. Після необхідних доповнень і уточнень студент здійснює остаточне оформлення роботи.

Кожен варіант РГР містить теоретичні питання і завдання (задачі). Студент має перекреслити таблиці, провести відповідні розрахунки на основі використання відповідних формул, обґрунтувати, чому саме таке вирішення завдання було проведене, заповнити таблиці, побудувати графіки, провести економічний аналіз отриманих результатів і дати відповіді на поставлені питання.

Виконання кожної задачі відповідного варіанта треба починати з нової сторінки. Графіки будувати за відповідними точками в точній відповідності до отриманих результатів попередніх розрахунків, наведених у таблиці. Кожне завдання відповідного варіанта РГР оцінюється окремо. Максимальна сума балів – 100.

Розрахунково-графічна робота має бути правильно оформлена. Текст роботи має розміщуватися з одного боку аркуша. Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – 14, відступ з усіх боків – 2 см, міжрядковий інтервал – 1,5. Роботу комплектують у такій послідовності: титульний аркуш, зміст, вступ, теоретична частина, розрахункова (практична) частина, висновки, список джерел, додатки (у разі потреби).

Нумерація сторінок має бути наскрізною: номер сторінки проставляють арабськими цифрами знизу по центру, проте на титульному аркуші (перша сторінка роботи) номер сторінки не ставлять. Розрахунки, що наводять у тексті, можна подавати у вигляді таблиці, дані якої мають бути обов'язково проаналізовані у роботі. У разі коли показники, які містяться в таблиці, мають однакову одиницю виміру, то їх виносять у заголовок таблиці; коли ж вони різні, їх розміщують у спеціальній графі та відповідних рядках таблиці.

Ілюстративний матеріал у формі схем і графіків оформлюють таким чином: під ілюстрацією пишуть слово «Рис.» і проставляють номер, який складається з номера завдання і, через крапку, порядкового номера ілюстрації у певному розділі. Наприклад: Рис. 2.1 – перший рисунок другого завдання. Матеріали таблиць і графіків мають обов'язково коментуватися. На останній сторінці розрахунково-графічної роботи студент має поставити свій підпис і дату подання роботи на кафедру.

Розрахунково-графічна робота має бути зброшурована і подана на кафедру у визначений термін. Роботу попередньо розглядає викладач (керівник практичних занять у відповідній академічній групі), який приймає рішення щодо допущення її до захисту. Під час підготовки до захисту

розрахунково-графічної роботи студентові необхідно виправити зауваження і рекомендації викладача.

Захист розрахунково-графічної роботи здійснюється відповідно до графіка. У процесі захисту РГР студент має розкрити основний зміст роботи, обґрунтувати свої висновки і розрахунки, відповісти на запитання. За результатами захисту розрахунково-графічної роботи студент отримує оцінку, яка враховує якість підготовки, теоретичний рівень, ступінь самостійного висвітлення проблеми РГР, оформлення й обґрунтування висновків.

Захист і оцінка розрахунково-графічної роботи – це певний підсумок самостійної роботи студента, свідчення його здатності до самоорганізації. За час виконання письмової роботи студент набуває навички самостійного пошуку необхідного інформаційного матеріалу за визначеними літературними джерелами. Він має можливість оцінити свої наукові здібності, зробити висновки стосовно своїх теоретичних економічних переконань.

4 ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ТА ІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА»

Варіант 1

Теоретичні питання:

1. Вітчизняні та іноземні страхові компанії на українському ринку.
2. Оцінювання потенціалу та основних пропорцій ринку.

Завдання:

1. На ринку країни А (мала економіка) попит споживачів на комп'ютери описується рівнянням $Q_d = -P + 8$, а пропозиція вітчизняних виробників – рівнянням $Q_s = P - 1$ (де: Q_d – величина внутрішнього попиту, тис. од.; Q_s – величина внутрішньої пропозиції, тис. од.; P – внутрішня ціна, тис. дол. США). Ціна комп'ютерів на світовому ринку становить $P_W = 2$ тис. дол. США. Для захисту вітчизняних виробників уряд країни А вирішив запровадити мито на імпорт комп'ютерів, ставка якого $T = 1$ тис. дол. США за один комп'ютер. Визначте:

а) скільки і за якою внутрішньою рівноважною ціною (P_d) продаватимуть комп'ютерів за умов закритої економіки;

б) обсяг внутрішнього виробництва, споживання та імпорту за умов вільної торгівлі, а також після запровадження мита;

в) вииграш виробників країни А від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект перерозподілу (а);

г) збільшення доходів державного бюджету від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект доходу (с);

д) чисті втрати національного добробуту країни A від обмеження імпорту – ефекти захисту (e) та споживання (d). Поясніть їх значення та причини виникнення;

е) загальне зменшення споживчого надлишку від запровадження ввізного мита.

3. Гіпотетична економіка характеризується такими параметрами:

- внутрішнє споживання – 800 од.;
- внутрішні інвестиції – 100 од.;
- урядові видатки – 50 од.;
- чистий експорт – 30 од.;
- зовнішньоторговельний обіг країни – 255 од.

Чи є економіка країни відкритою?

Чи є вона залежною від зовнішньої торгівлі?

Варіант 2

Теоретичні питання:

1. Зони вільної торгівлі та особливості їх функціонування в ринкових умовах.

2. Кон'юнктура ринку науково-технічної продукції.

Завдання:

1. Нехай за умов закритої економіки пропозиція капіталу в країні A описується рівнянням: $R = 8 - 0,5 K$ за ринкової річної ставки позикового проценту – 2 % (де R – ставка позикового процента, K – обсяги інвестицій в млн. грошових одиниць). Пропозиція капіталу в країні B описується рівнянням: $R = 12 - K$ за ринкової ставки позикового проценту – 6 %.

1. Побудуйте графічну модель формування світового ринку позикового капіталу двох країн.

2. Визначте величину світової ставки процента та обсяги експорту капіталу.

3. Оцініть наслідки міжнародної міграції капіталу для кредиторів і позичальників в країні-донорі та країні-реципієнті капіталів, а також для країн та світового господарства в цілому.

У 2011 році у країні A всього спожито продукції легкої промисловості на 3 500 млн дол. США. Імпортна квота складає 10 %. Частка імпортної продукції легкої промисловості у загальній структурі імпорту товарів складає 12 %. Загальний обсяг експорту становить 2 950 млн дол. США. Розрахувати: Зовнішньоторговельний оборот, торговельний баланс.

Варіант 3

Теоретичні питання:

1. Наслідки впливу митно-тарифного регулювання на економіку країн-імпортерів та країн-експортерів.
2. Історичний генезис системного вивчення кон'юнктури у промислово розвинених країнах.

Завдання:

1. Визначте вигаш для України та Зарубіжжя від міжнародної торгівлі, якщо ринки даних країн описуються такими параметрами:
 - в Україні функція попиту $Q_{D1} = 100 - 20P$, а функція пропозиції $Q_{S1} = 20 + 20P$;
 - у Зарубіжжі функція попиту $Q_{D2} = 80 - 20P$, а функція пропозиції $Q_{S2} = 40 + 20P$.
2. На підставі даних таблиці про зовнішньоекономічні операції країни В складіть спрощений платіжний баланс:

Вид операції	Млрд дол.
Експорт товарів	80
Імпорт товарів	60
Експорт послуг	30
Імпорт послуг	20
Доходи від інвестицій країни за кордоном	25
Доходи від зарубіжних інвестицій в економіку країни	35
Приватні грошові перекази в країну	40
Приватні грошові перекази за кордон	20
Приплив капіталу	20
Відтік капіталу	80
Офіційні золотовалютні резерви	20

Розрахуйте величину сальдо торгового балансу, балансу поточних операцій, балансу руху капіталу і підсумкове сальдо. Проаналізуйте отримані дані.

Варіант 4

Теоретичні питання:

1. Стан та тенденції розвитку експорту послуг в Україні.
2. Загальна теорія циклів та її вплив на світову кон'юнктуру.

Завдання:

1. Нехай Україна імпортує деякий продукт за ціною 8 у.о. Крива внутрішнього попиту на цей продукт описується функцією $D = 300 - 15P$, а внутрішньої пропозиції $S = 50 + 5P$. Міністерство економіки України вирішує

застосувати до імпорту даного товару режим квотування на рівні 60 одиниць в рік.

Визначте:

– Яку кількість продукту і за якою ціною Україна спроможна виготовити за умов відсутності його імпорتنих поставок?

– Внутрішню ціну на продукт після введення імпортової квоти;

– Величину доходу, виученого у споживачів і перерозподіленого державою на користь фірм-імпортерів.

Побудуйте графік наслідків квотування імпорту і розрахуйте з його допомогою споживчий і виробничий ефекти квоти.

2. Країна В експортує та імпортує три групи товарів. Дані про обсяги експорту та імпорту цих товарів наведені у таблиці:

Товар	Експорт (млн дол.)	Імпорт (млн дол.)
I	600	300
II	300	300
III	100	600
Всього	1 000	1 200

На підставі наведених даних обчисліть індекс внутрішньогалузевої торгівлі та охарактеризуйте її рівень у країні В.

Варіант 5

Теоретичні питання:

1. Структура зовнішньої торгівлі України та динаміка торговельного балансу.

2. Прогноз кон'юнктури та його використання.

Завдання:

1. Країна А і країна В збираються утворити зону вільної торгівлі. До цього країна А імпортувала 10 тис. мобільних телефонів з третіх країн по 100 дол. Кожен, обкладається митом у 30 дол. за одиницю. Витрати виробництва подібних телефонів в країні В склали 110 дол., в країні А – 130 дол.

Визначте:

а) якою буде для країни А ціна переорієнтації її зовнішньої торгівлі на країну В після створення зони вільної торгівлі?

б) на скільки повинен збільшитися обсяг імпорту країни А, щоб компенсувати витрати, викликані цією переорієнтацією?

2. Як працівник відділу маркетингу зовнішньоторговельної фірми, проаналізуйте наведену інформацію і визначте найбільш рентабельний варіант реалізації продукції – на внутрішньому чи зовнішньому ринку:

Показники	Варіанти експорту		
	FOB	CIF	DDP
Ціна на зовнішньому ринку, дол.	600	700	1 150
Витрати фірми при експорті, грн			
А) на транспортування, фрахт	50	130	500
Б) сплата мита, митних зборів, страхування	10	30	100

Відпускна ціна продукції фірми – 3 600 грн (з 10 % рентабельністю).

Ціни на аналогічну продукцію на внутрішньому ринку – 4 100 грн, курс валюти: 1 дол. = 5,5 грн.

Варіант 6

Теоретичні питання:

1. Тенденції розвитку міжнародних товарних аукціонів.
2. М. І. Туган-Барановський – фундатор теорії економічної кон'юнктури, його науковий і практичний внесок у розвиток цієї галузі знань.

Завдання:

1. Мала країна експортує товар X. Світова ціна цього товару дорівнює 50 дол. Крива внутрішньої пропозиції товару X в цій країні визначається рівнянням: $Q_S = 50 + 5P$, а рівняння кривої попиту має вигляд: $Q_D = 300 - 3P$. Країна ввела специфічну експортне мито в розмірі 5 дол. за кожен одиницю товару X. Розрахуйте обсяги попиту, пропозиції та імпорту в умовах вільної торгівлі та після введення мита. Розрахуйте, як вплине мито на:

- а) на добробут споживачів;
- б) на доходи виробників товару в даній країні;
- в) на дохідну частину державного бюджету;
- г) на добробут країни в цілому.

2. Зовнішня торгівля України характеризується такими даними (в млрд дол. США):

	Країни дальнього зарубіжжя		Країни СНД		Усього	
	1995 р.	2009 р.	1995 р.	2009 р.	1995 р.	2009 р.
Експорт	63,7	256,0	14,5	48,0	78,2	304,0
Імпорт	33,1	167,7	13,6	24,1	46,7	191,8

Розрахуйте:

- а) зовнішньоторговельне сальдо в кожному році по кожній групі країн;
- б) зовнішньоторговельний оборот в кожному році по кожній групі країн;
- в) відносну частку країн СНД в українському експорті та імпорті;

г) темпи зростання експорту, імпорту і зовнішньоторговельного обороту по кожній групі країн.

Варіант 7

Теоретичні питання:

1. Роль і функції міжнародних товарних бірж.
2. «Цикли Кондратьєва» або «великі цикли кон'юнктури».

Завдання:

1. Країна А і країна В збираються утворити зону вільної торгівлі. До цього країна А імпортувала 10 тис. Мобільних телефонів з третіх країн по 100 дол. Кожен, обкладається митом у 30 дол. за одиницю. Витрати виробництва подібних телефонів в країні В склали 110 дол., в країні А – 130 дол. Визначте:

а) якою буде для країни А ціна переорієнтації її зовнішньої торгівлі на країну В після створення зони вільної торгівлі?

б) на скільки повинен збільшитися обсяг імпорту країни А, щоб компенсувати витрати, викликані цією переорієнтацією?

2. На підставі даних таблиці про зовнішньоекономічні операції країни В складіть спрощений платіжний баланс:

Вид операції	Млрд дол.
1	2
Експорт товарів	70
Імпорт товарів	50
Експорт послуг	30
Імпорт послуг	20
Доходи від інвестицій країни за кордоном	25
Доходи від зарубіжних інвестицій в економіку країни	35
Приватні грошові перекази в країну	40
Приватні грошові перекази за кордон	20
Приплив капіталу	30
Відтік капіталу	70
Офіційні золотовалютні резерви	30

Розрахуйте величину сальдо торгового балансу, балансу поточних операцій, балансу руху капіталу і підсумкове сальдо. Проаналізуйте отримані дані.

Варіант 8

Теоретичні питання:

1. Специфіка міжнародної торгівлі продукцією інтелектуальної праці.
2. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Вплив чистого експорту на ВВП. Вплив обмінного курсу на чистий експорт.

Завдання:

1. На ринку країни B (мала економіка) попит на нафту описується рівнянням $Q_d = -P + 300$, а пропозиція нафтовидобувних компаній – рівнянням $Q_s = P - 100$ (де: Q_d – обсяг внутрішнього споживання нафти, млн т; Q_s – величина внутрішнього видобутку нафти, млн т; P – внутрішня ціна нафти, дол. США за 1 т). Ціна нафти на світовому ринку становить $P_W = 250$ дол. США. Для зменшення експорту нафти та збільшення доходів до бюджету уряд країни B вирішив запровадити вивізне мито, ставка якого $T = 30$ дол. США за 1 т нафти. Визначте:

а) скільки і за якою внутрішньою рівноважною ціною (P_d) продаватиметься нафта в країні за умов закритої економіки;

б) обсяг внутрішнього видобутку нафти, її споживання та експорт за умов вільної торгівлі, а також після запровадження вивізного мита;

в) виграш споживачів країни B від запровадження мита на експорт – ефект перерозподілу (a);

г) збільшення доходів державного бюджету від запровадження вивізного мита – ефект доходу (c);

д) чисті втрати національного добробуту країни B від обмеження експорту нафти – ефекти захисту (e) та споживання (d). Поясніть їх значення та причини виникнення;

е) загальне зменшення надлишку виробника від запровадження ввізного мита ($a + e + c + d$).

2. Чистий експорт країни Альфа складає 1,5 млрд дол., величина імпорту 20 %, від величини ВВП, об'єм ВВП складає 45 млрд дол. Визначити експортну квоту і зовнішньоторговельний оборот країни і оцініть ступінь відкритості національної економіки, якщо вважається що економіка відкрита, за умови коли величина експортної квоти дорівнює 10 і більше відсотків.

Варіант 9

Теоретичні питання:

1. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі сировинними товарами.
2. Види підприємницьких ризиків.

Завдання:

1. Компанія Японії експортувала автомобілі в США за ціною 10 тис. дол. Валютний курс становив 1,5 ієни за 1,0 дол. Витрати на один автомобіль становили 11 тис. ієн. Визначте, як зміниться прибуток експортерів в японських ієнах при підвищенні ієни на 20 %. Які висновки можна зробити на базі цих розрахунків?

2. Нехай за умов закритої економіки пропозиція капіталу в країні A описується рівнянням: $R = 9 - 0,5 K$ за ринкової річної ставки позикового проценту – 2 % (де R – ставка позикового процента, K – обсяги інвестицій в

млн. грошових одиниць). Пропозиція капіталу в країні Б описується рівнянням: $R = 15 - K$ за ринкової ставки позикового проценту – 7 %.

Побудуйте графічну модель формування світового ринку позикового капіталу двох країн.

Визначте величину світової ставки процента та обсяги експорту капіталу.

Оцініть наслідки міжнародної міграції капіталу для кредиторів і позичальників в країні-донорі та країні-реципієнті капіталів, а також для країн та світового господарства в цілому.

Варіант 10

Теоретичні питання:

1. Стан та тенденції розвитку експорту товарів в Україні.
2. Кон'юнктурна політика держави.

Завдання:

1. Світова ціна на цукор складає 250 дол. США за тону. Узбекистан вводить мито на імпорт цукру на рівні 20 % митної вартості товару. За відсутності митного оподаткування імпорту цукру його щорічне виробництво в Узбекистані складало б 2 млн т, а споживання – 3 млн т. Після введення митного оподаткування імпорту внутрішнє виробництво цукру в цій країні збільшилося до 2,4 млн т, натомість імпорт скоротився до 0,4 млн т.

Побудуйте графік ринку цукру в Узбекистані і з його допомогою розрахуйте:

- 1) чистий вигреш узбецьких споживачів у випадку усунення імпортного тарифу;
- 2) чисті втрати узбецьких виробників цукру у випадку усунення імпортного тарифу;
- 3) втрати доходної частини державного бюджету Узбекистану від усунення імпортного тарифу;
- 4) приріст споживання цукру в Узбекистані в результаті усунення імпортного тарифу.

2. Гіпотетична економіка характеризується такими параметрами:

- внутрішнє споживання – 900 од.;
- внутрішні інвестиції – 200 од.;
- урядові видатки – 60 од.;
- чистий експорт – 40 од.;
- зовнішньоторговельний обіг країни – 455 од.

Чи є економіка країни відкритою?

Чи є вона залежною від зовнішньої торгівлі?

Варіант 11

Теоретичні питання:

1. Провідні міжнародні торги та порядок їх проведення.
2. Малі цикли економічної кон'юнктури.

Завдання:

1. Україна імпортує деякий продукт за ціною 8 у.о. Крива внутрішнього попиту на цей продукт описується функцією $Q_D = 300 - 15P$, а внутрішньої пропозиції $Q_S = 50 + 5P$. Міністерство економіки України вирішує застосувати до імпорту даного товару режим квотування на рівні 60 одиниць в рік. Визначте:

- Яку кількість продукту і за якою ціною Україна спроможна виготовити за умов відсутності його імпортних поставок?
- Внутрішню ціну на продукт після введення імпоротної квоти.
- Величину доходу, вилученого у споживачів і перерозподіленого державою на користь фірм-імпортерів.

Побудуйте графік наслідків квотування імпорту і розрахуйте з його допомогою споживчий і виробничий ефекти квоти.

2. Є такі статистичні дані по українській економіці:

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Валовий внутрішній продукт (млрд грн)	7 350,6	8 943,5	10 803,5	13 243,2	17 048,1	21 625,0	26 904	33 111	41 668
Обсяг імпорту (млрд дол. США)	33,9	41,9	46,2	57,3	75,6	98,7	164,3	223,5	292
Курс дол. США (в грн)	28,16	30,14	31,78	29,45	27,75	28,78	26,33	24,54	27,61

Розрахуйте імпортну квоту і зробіть висновок щодо її динаміці в Україні, побудуйте графік.

Варіант 12

Теоретичні питання:

1. Провідні світові аукціони та порядок їх проведення.
2. Темпи економічного зростання. Фактори, які стримують економічне зростання. Макроекономічна політика стимулювання економічного зростання. Моделювання економічного зростання.

Завдання:

1. У 2019 році у країні А всього спожито продукції легкої промисловості на 4 500 млн дол. США. Імпортна квота складає 20 %. Частка імпортової продукції легкої промисловості у загальній структурі імпорту товарів складає 12 %. Загальний обсяг експорту становить 3 950 млн дол. США. Розрахувати: зовнішньоторговельний оборот, торговельний баланс.

2. Світова ціна на цукор складає 350 дол. США за тону. Узбекистан вводить мито на імпорт цукру на рівні 25 % митної вартості товару. За

відсутності митного оподаткування імпорту цукру його щорічне виробництво в Узбекистані складало б 2 млн т, а споживання – 3 млн т. Після введення митного оподаткування імпорту внутрішнє виробництво цукру в цій країні збільшилося до 2,4 млн т, натомість імпорт скоротився до 0,4 млн т.

Побудуйте графік ринку цукру в Узбекистані і з його допомогою розрахуйте:

1) чистий вигрaш узбецьких споживачів у випадку усунення імпортного тарифу;

2) чисті втрати узбецьких виробників цукру у випадку усунення імпортного тарифу;

3) втрати доходної частини державного бюджету Узбекистану від усунення імпортного тарифу;

4) приріст споживання цукру в Узбекистані в результаті усунення імпортного тарифу.

Варіант 13

Теоретичні питання:

1. Специфіка міжнародної торгівлі патентами.
2. Кон'юнктура споживчого ринку.

Завдання:

1. Країна А і країна В збираються утворити зону вільної торгівлі. До цього країна А імпортувала 10 тис. Мобільних телефонів з третіх країн по 100 дол. Кожен, обкладається митом у 30 дол. за одиницю. Витрати виробництва подібних телефонів в країні В склали 110 дол., в країні А – 130 дол. Визначте:

а) якою буде для країни А ціна переорієнтації її зовнішньої торгівлі на країну В після створення зони вільної торгівлі?

б) на скільки повинен збільшитися обсяг імпорту країни А, щоб компенсувати витрати, викликані цією переорієнтацією?

2. Як працівник відділу маркетингу зовнішньоторговельної фірми, проаналізуйте наведену інформацію і визначте найбільш рентабельний варіант реалізації продукції – на внутрішньому чи зовнішньому ринку:

Показники	Варіанти експорту		
	FOB	CIF	DDP
Ціна на зовнішньому ринку, дол.	600	700	1 150
Витрати фірми при експорті, грн			
а) на транспортування, фрахт	50	130	500
б) сплата мита, митних зборів, страхування	10	30	100

Відпускна ціна продукції фірми – 3 600 грн (з 10 % рентабельністю).

Ціни на аналогічну продукцію на внутрішньому ринку – 4 100 грн, курс валюти: 1 дол. = 5,5 грн.

Варіант 14

Теоретичні питання:

1. Стан та тенденції розвитку імпорту товарів в Україні.
2. Основні закономірності динаміки науково-технічного прогресу та його вплив на розвиток кон'юнктури.

Завдання:

1. Визначте вигоду для України та Зарубіжжя від міжнародної торгівлі, якщо ринки даних країн описуються такими параметрами:

– в Україні функція попиту $Q_{D1} = 100 - 20P$, а функція пропозиції $Q_{S1} = 20 + 20P$;

– у Зарубіжжі функція попиту $Q_{D2} = 80 - 20P$, а функція пропозиції $Q_{S2} = 40 + 20P$.

2. На підставі даних таблиці про зовнішньоекономічні операції країни В складіть спрощений платіжний баланс:

Вид операції	Млрд дол.
Експорт товарів	90
Імпорт товарів	70
Експорт послуг	40
Імпорт послуг	30
Доходи від інвестицій країни за кордоном	25
Доходи від зарубіжних інвестицій в економіку країни	35
Приватні грошові перекази в країну	40
Приватні грошові перекази за кордон	20
Приплив капіталу	20
Відтік капіталу	80
Офіційні золотовалютні резерви	30

Розрахуйте величину сальдо торгового балансу, балансу поточних операцій, балансу руху капіталу і підсумкове сальдо. Проаналізуйте отримані дані.

Варіант 15

Теоретичні питання:

1. Стан та тенденції розвитку імпорту послуг в Україні.
2. Інтеграція та глобалізація світового господарства як важливі нециклічні кон'юктуроутворювальні фактори.

Завдання:

1. Гіпотетична економіка характеризується такими параметрами:

- внутрішнє споживання – 700 од.;
- внутрішні інвестиції – 200 од.;
- урядові видатки – 50 од.;
- чистий експорт – 40 од.;
- зовнішньоторговельний обіг країни – 355 од.;

Чи є економіка країна відкритою?

Чи є вона залежною від зовнішньої торгівлі?

2. Нехай за умов закритої економіки пропозиція капіталу в країні А описується рівнянням: $R = 8 - 0,5 K$ за ринкової річної ставки позикового проценту – 2 % (де R – ставка позикового процента, K – обсяги інвестицій в млн грошових одиниць). Пропозиція капіталу в країні Б описується рівнянням: $R = 12 - K$ за ринкової ставки позикового проценту – 6 %.

Побудуйте графічну модель формування світового ринку позикового капіталу двох країн.

Визначте величину світової ставки процента та обсяги експорту капіталу.

Оцініть наслідки міжнародної міграції капіталу для кредиторів і позичальників в країні-донорі та країні-реципієнті капіталів, а також для країн та світового господарства в цілому.

Варіант 16

Теоретичні питання:

1. Основні напрямки удосконалення зовнішньої торгівлі України.
2. Вплив кон'юктуроутворювальних факторів на динаміку основних ринкових показників.

Завдання:

1. Країна А і країна В збираються утворити зону вільної торгівлі. До цього країна А імпортувала 10 тис. Мобільних телефонів з третіх країн по 100 дол. Кожен, обкладається митом у 30 дол. за одиницю. Витрати виробництва подібних телефонів в країні В склали 110 дол., в країні А – 130 дол. Визначте:

а) якою буде для країни А ціна переорієнтації її зовнішньої торгівлі на країну В після створення зони вільної торгівлі?

б) на скільки повинен збільшитися обсяг імпорту країни А, щоб компенсувати витрати, викликані цією переорієнтацією?

2. Як працівник відділу маркетингу зовнішньоторговельної фірми, проаналізуйте наведену інформацію і визначте найбільш рентабельний варіант реалізації продукції – на внутрішньому чи зовнішньому ринку:

Показники	Варіанти експорту		
	FOB	CIF	DDP
Ціна на зовнішньому ринку, дол.	600	700	1150
Витрати фірми при експорті, грн			
а) на транспортування, фрахт	50	130	500
б) сплата мита, митних зборів, страхування	10	30	100

Відпускна ціна продукції фірми – 3 600 грн (з 10 % рентабельністю).

Ціни на аналогічну продукцію на внутрішньому ринку – 4 100 грн, курс валюти: 1 дол. = 5,5 грн.

Варіант 17

Теоретичні питання:

1. Тенденції розвитку сучасної системи регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин.
2. Еволюція теорій кон'юнктури ринку.

Завдання:

1. На ринку країни А (мала економіка) попит споживачів на комп'ютери описується рівнянням $Q_d = -P + 8$, а пропозиція вітчизняних виробників – рівнянням $Q_s = P - 1$ (де: Q_d – величина внутрішнього попиту, тис. од; Q_s – величина внутрішньої пропозиції, тис. од; P – внутрішня ціна, тис. дол. США). Ціна комп'ютерів на світовому ринку становить $P_W = 2$ тис. дол. США. Для захисту вітчизняних виробників уряд країни А вирішив запровадити мито на імпорт комп'ютерів, ставка якого $T = 1$ тис. дол. США за один комп'ютер. Визначте:

а) скільки і за якою внутрішньою рівноважною ціною (P_d) продаватимуть комп'ютерів за умов закритої економіки;

б) обсяг внутрішнього виробництва, споживання та імпорту за умов вільної торгівлі, а також після запровадження мита;

в) вигравш виробників країни А від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект перерозподілу (а);

г) збільшення доходів державного бюджету від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект доходу (с);

д) чисті втрати національного добробуту країни А від обмеження імпорту – ефекти захисту (е) та споживання (d). Поясніть їх значення та причини виникнення;

е) загальне зменшення споживчого надлишку від запровадження ввізного мита.

2. Компанія Японії експортувала автомобілі в США за ціною 10 тис. дол. Валютний курс становив 1,5 ієни за 1,0 дол. Витрати на один автомобіль становили 11 тис. ієн. Визначте, як зміниться прибуток експортерів в японських ієнах при підвищенні ієни на 20 %. Які висновки можна зробити на базі цих розрахунків?

Варіант 18

Теоретичні питання:

1. Стан та тенденції розвитку світових ринків продукції машинобудування.

2. Діяльність міжнародних організацій як постійно діючий кон'юктуроутворювальний фактор.

Завдання:

1. Функція ціни пропозиції телевізорів в Німеччині $P_s = 5 + 0,5Q$. Попит на телевізори на внутрішньому ринку описується як $Q_d = 1\,000 - 2P$. Знайдіть величину імпорту, якщо ціна телевізора на внутрішньому ринку $P = 200$. Як скоротиться імпорт, якщо буде введена мито в розмірі 10?

2. Нехай за умов закритої економіки пропозиція капіталу в країні А описується рівнянням: $R = 8 - 0,5K$ за ринкової річної ставки позикового проценту – 2 % (де R – ставка позикового процента, K – обсяги інвестицій в млн. грошових одиниць). Пропозиція капіталу в країні Б описується рівнянням: $R = 12 - K$ за ринкової ставки позикового проценту – 6 %.

Побудуйте графічну модель формування світового ринку позикового капіталу двох країн.

Визначте величину світової ставки процента та обсяги експорту капіталу.

Оцініть наслідки міжнародної міграції капіталу для кредиторів і позичальників в країні-донорі та країні-реципієнті капіталів, а також для країн та світового господарства в цілому.

Варіант 19

Теоретичні питання:

1. Шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку високих технологій.

2. Діяльність товарних міжнародних асоціацій як постійно діючий кон'юктуроутворювальний фактор.

Завдання:

1. Мала країна експортує товар X. Світова ціна цього товару дорівнює 50 дол. Крива внутрішньої пропозиції товару X в цій країні визначається рівнянням: $Q_s = 50 + 5P$, а рівняння кривої попиту має вигляд: $Q_d = 300 - 3P$.

Країна ввела специфічну експортне мито в розмірі 5 дол. за кожен одиницю товару X. Розрахуйте обсяги попиту, пропозиції та імпорту в умовах вільної торгівлі та після введення мита. Розрахуйте, як вплине мито на:

- а) на добробут споживачів;
- б) на доходи виробників товару в даній країні;
- в) на дохідну частину державного бюджету;
- г) на добробут країни в цілому.

2. На підставі даних таблиці про зовнішньоекономічні операції країни В складіть спрощений платіжний баланс:

Вид операції	Млрд дол.
Експорт товарів	80
Імпорт товарів	60
Експорт послуг	30
Імпорт послуг	20
Доходи від інвестицій країни за кордоном	25
Доходи від зарубіжних інвестицій в економіку країни	35
Приватні грошові перекази в країну	40
Приватні грошові перекази за кордон	20
Приплив капіталу	20
Відтік капіталу	80
Офіційні золотовалютні резерви	20

Розрахуйте величину сальдо торгового балансу, балансу поточних операцій, балансу руху капіталу і підсумкове сальдо. Проаналізуйте отримані дані.

Варіант 20

Теоретичні питання:

1. Чинники впливу на стан зовнішньої торгівлі України.
2. Роль та значення досліджень кон'юнктури для розвитку економічної науки.

Завдання:

1. На ринку країни В (мала економіка) попит на нафту описується рівнянням $Q_d = -P + 300$, а пропозиція нафтовидобувних компаній – рівнянням $Q_s = P - 100$ (де: Q_d – обсяг внутрішнього споживання нафти, млн т; Q_s – величина внутрішнього видобутку нафти, млн т; P – внутрішня ціна нафти, дол. США за 1 т). Ціна нафти на світовому ринку становить $P_W = 250$ дол. США. Для зменшення експорту нафти та збільшення доходів до бюджету уряд країни В вирішив запровадити вивізне мито, ставка якого $T = 30$ дол. США за 1 т нафти.

Визначте:

а) скільки і за якою внутрішньою рівноважною ціною (P_d) продаватиметься нафта в країні за умов закритої економіки;

б) обсяг внутрішнього видобутку нафти, її споживання та експорт за умов вільної торгівлі, а також після запровадження вивізного мита;

в) виграш споживачів країни B від запровадження мита на експорт – ефект перерозподілу (a);

г) збільшення доходів державного бюджету від запровадження вивізного мита – ефект доходу (c);

д) чисті втрати національного добробуту країни B від обмеження експорту нафти – ефекти захисту (e) та споживання (d). Поясніть їх значення та причини виникнення;

е) загальне зменшення надлишку виробника від запровадження ввізного мита ($a + e + c + d$).

2. Країна B експортує та імпортує три групи товарів. Дані про обсяги експорту та імпорту цих товарів наведені у таблиці:

Товар	Експорт (млн дол.)	Імпорт (млн дол.)
I	600	300
II	300	300
III	100	600
Всього	1 000	1 200

На основі наведених даних обчисліть індекс внутрішньогалузевої торгівлі та охарактеризуйте її рівень у країні B .

Варіант 21

Теоретичні питання:

1. Сучасні світові ринки продовольства та сільськогосподарської сировини.

2. Структурні зміни та фактори розвитку кон'юнктури світового ринку послуг.

Завдання:

1. На ринку країни A (мала економіка) попит споживачів на комп'ютери описується рівнянням $Q_d = -P + 8$, а пропозиція вітчизняних виробників – рівнянням $Q_s = P - 1$ (де: Q_d – величина внутрішнього попиту, тис. од.; Q_s – величина внутрішньої пропозиції, тис. од.; P – внутрішня ціна, тис. дол. США). Ціна комп'ютерів на світовому ринку становить $P_W = 2$ тис. дол. США. Для захисту вітчизняних виробників уряд країни A вирішив запровадити мито на імпорт комп'ютерів, ставка якого $T = 1$ тис. дол. США за один комп'ютер. Визначте:

а) скільки і за якою внутрішньою рівноважною ціною (P_d) продаватимуть комп'ютерів за умов закритої економіки;

б) обсяг внутрішнього виробництва, споживання та імпорту за умов вільної торгівлі, а також після запровадження мита;

в) виграш виробників країни А від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект перерозподілу (а);

г) збільшення доходів державного бюджету від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект доходу (с);

д) чисті втрати національного добробуту країни А від обмеження імпорту – ефекти захисту (в) та споживання (d). Поясніть їх значення та причини виникнення;

е) загальне зменшення споживчого надлишку від запровадження ввізного мита.

2. Гіпотетична економіка характеризується такими параметрами:

– внутрішнє споживання – 800 од.;

– внутрішні інвестиції – 100 од.;

– урядові видатки – 50 од.;

– чистий експорт – 30 од.;

– зовнішньоторговельний обіг країни – 255 од.

Чи є економіка країни відкритою?

Чи є вона залежною від зовнішньої торгівлі?

Варіант 22

Теоретичні питання:

1. Роль та характеристика діяльності Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК).

2. Етапи дослідження економічної кон'юнктури.

Завдання:

1. Баланс України у зовнішній торгівлі товарами з країнами СНД становив у 2019 р. мінус 7 952 925,1 тис. дол. США, а зовнішньоторговельний оборот – 4 544 192 0 тис. дол. США. Розрахувати показники експорту та імпорту товарів у 2019 р. з країнами СНД.

2. На ринку країни В (мала економіка) попит на нафту описується рівнянням $Q_d = -P + 300$, а пропозиція нафтовидобувних компаній – рівнянням $Q_s = P - 100$ (де: Q_d – обсяг внутрішнього споживання нафти, млн т; Q_s – величина внутрішнього видобутку нафти, млн т; P – внутрішня ціна нафти, дол. США за 1 т). Ціна нафти на світовому ринку становить $P_W = 250$ дол. США. Для зменшення експорту нафти та збільшення доходів до бюджету уряд країни В вирішив запровадити вивізне мито, ставка якого $T = 30$ дол. США за 1 т нафти. Визначте:

а) скільки і за якою внутрішньою рівноважною ціною (P_d) продаватиметься нафта в країні за умов закритої економіки;

б) обсяг внутрішнього видобутку нафти, її споживання та експорт за умов вільної торгівлі, а також після запровадження вивізного мита;

в) виграш споживачів країни B від запровадження мита на експорт – ефект перерозподілу (a);

г) збільшення доходів державного бюджету від запровадження вивізного мита – ефект доходу (c);

д) чисті втрати національного добробуту країни B від обмеження експорту нафти – ефекти захисту (b) та споживання (d). Поясніть їх значення та причини виникнення;

е) загальне зменшення надлишку виробника від запровадження ввізного мита ($a + b + c + d$).

Варіант 23

Теоретичні питання:

1. Наслідки впливу митно-тарифного регулювання на економіку країн-імпортерів та країн-експортерів.

2. Сутність економічного зростання. Передумови й характерні риси сучасного економічного зростання. Джерела економічного зростання. Методи обчислення джерел економічного зростання.

Завдання:

1. Припустимо, що уряд України ввело імпортне мито на ввезені з-за кордону холодильники, конкуруючі з аналогічними показниками продукції вітчизняних виробників, в розмірі 25 %. Через рік імпортне мито було підвищено до 30 %. Нижче представлені дані про наслідки введення цих заходів для України:

	В умовах вільної торгівлі	З 25 %-м імпортним митом	З 30 %-й імпортним митом
Ціна холодильника на внутрішньому ринку України, дол.	800	1 000	1 040
Вітчизняне виробництво холодильників, тис. шт. на рік	100	300	340
Внутрішнє споживання холодильників, тис. шт. на рік	1 500	1 000	900

Виходячи з лінійності функцій пропозиції і попиту на холодильники, представити графік внутрішнього ринку даного товару в Україні, відобразити на ньому наслідки прийнятих урядом країни заходів зовнішньоторговельної політики і з його допомогою розрахуйте їх величини (за рік):

а) втрати вітчизняних споживачів холодильників від підвищення імпортного мита;

б) виграш вітчизняних виробників холодильників від підвищення мита;

с) зміни доходів держбюджету країни від запровадження імпортного мита, що відбулося внаслідок його підвищення.

2. У 2011 році у країні A всього спожито продукції легкої промисловості на 3 500 млн дол. США. Імпортна квота складає 10 %. Частка

імпоротної продукції легкої промисловості у загальній структурі імпорту товарів складає 12 %. Загальний обсяг експорту становить 2 950 млн дол. США. Розрахувати: Зовнішньоторговельний оборот, торговельний баланс.

Варіант 24

Теоретичні питання:

1. Олігополістичний ринок. Суть олігополії. Олігополія і конкуренція. Олігополія та економічна ефективність.

2. Адаптація економіки до циклічних коливань. Державне антициклічне регулювання. Особливості економічного циклу в Україні.

Завдання:

1. Є такі статистичні дані по українській економіці:

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Валовий внутрішній продукт (млрд грн)	7 350,6	8 943,5	10 803,5	13 243,2	17 048,1	21 625,0	26 904	33 111	41 668
Обсяг імпорту (млрд дол. США)	33,9	41,9	46,2	57,3	75,6	98,7	164,3	223,5	292
Курс дол. США (в грн)	28,16	30,14	31,78	29,45	27,75	28,78	26,33	24,54	27,61

Розрахуйте імпортну квоту і зробіть висновок щодо її динаміці в Україні, побудуйте графік.

2. У варіанті з використанням звичайних торговельних обмежень за умов відсутності угод щодо митного союзу ціна автомобіля в країні А складає 1 500 од. за штуку, в країні Б – 1 300 од., в країні В – 1 400 од. Мито на автомобілі в країні А нараховується у розмірі 20 % на одиницю. Ціна пшениці в країні А складає 5 од. за кг, в країні Б – 4,2 од. за кг, в країні В – 3,8 од. за кг. Відповідне мито в країні А складає 25 % на кожен кг.

Після укладення угоди про митний союз між країнами А та Б спільний митний тариф в торгівлі автомобілями складе 10 %, в торгівлі пшеницею – 20 %.

Розглянути ціни на товари та визначити напрями в торгівлі між країнами до укладення угоди про митний союз і після нього.

Варіант 25

Теоретичні питання:

1. Митні союзи та їх характеристика.

2. Особливості дослідження кон'юнктури окремих видів ринків.

Завдання:

1. Компанія Японії експортувала автомобілі в США за ціною 10 тис. дол. Валютний курс становив 1,5 ієни за 1,0 дол. Витрати на один автомобіль становили 11 тис. ієн. Визначте, як зміниться прибуток експортерів

в японських ієнах при підвищенні ієни на 20 %. Які висновки можна зробити на базі цих розрахунків?

2. На ринку країни А (мала економіка) попит споживачів на комп'ютери описується рівнянням $Q_d = -P+8$, а пропозиція вітчизняних виробників – рівнянням $Q_s = P - 1$ (де: Q_d – величина внутрішнього попиту, тис. од.; Q_s – величина внутрішньої пропозиції, тис. од.; P – внутрішня ціна, тис. дол. США). Ціна комп'ютерів на світовому ринку становить $P_W = 2$ тис. дол. США. Для захисту вітчизняних виробників уряд країни А вирішив запровадити мито на імпорт комп'ютерів, ставка якого $T = 1$ тис. дол. США за один комп'ютер. Визначте:

а) скільки і за якою внутрішньою рівноважною ціною (P_d) продаватимуть комп'ютерів за умов закритої економіки;

б) обсяг внутрішнього виробництва, споживання та імпорту за умов вільної торгівлі, а також після запровадження мита;

в) вииграш виробників країни А від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект перерозподілу (а);

г) збільшення доходів державного бюджету від запровадження ввізного мита на комп'ютери – ефект доходу (с);

д) чисті втрати національного добробуту країни А від обмеження імпорту – ефекти захисту (в) та споживання (d). Поясніть їх значення та причини виникнення;

е) загальне зменшення споживчого надлишку від запровадження ввізного мита.

Варіант 26

Теоретичні питання:

1. Світовий ринок транспортних послуг.
2. Зміст загальногосподарської кон'юнктури та її показники.

Завдання:

1. Країна А і країна В збираються утворити зону вільної торгівлі. До цього країна А імпортувала 10 тис. Мобільних телефонів з третіх країн по 100 дол. Кожен, обкладається митом у 30 дол. за одиницю. Витрати виробництва подібних телефонів в країні В склали 110 дол., в країні А – 130 дол. Визначте:

а) якою буде для країни А ціна переорієнтації її зовнішньої торгівлі на країну В після створення зони вільної торгівлі?

б) на скільки повинен збільшитися обсяг імпорту країни А, щоб компенсувати витрати, викликані цією переорієнтацією?

2. Як працівник відділу маркетингу зовнішньоторговельної фірми, проаналізуйте наведену інформацію і визначте найбільш рентабельний варіант реалізації продукції – на внутрішньому чи зовнішньому ринку:

Показники	Варіанти експорту		
	FOB	CIF	DDP
Ціна на зовнішньому ринку, дол.	600	700	1 150
Витрати фірми при експорті, грн			
а) на транспортування, фрахт	50	130	500
б) сплата мита, митних зборів, страхування	10	30	100

Відпускна ціна продукції фірми – 3 600 грн (з 10 % рентабельністю).

Ціни на аналогічну продукцію на внутрішньому ринку – 4 100 грн, курс валюти: 1 дол. = 5,5 грн.

Варіант 27

Теоретичні питання:

1. Інтернет-торгівля у сфері ринкової інфраструктури.
2. Класифікація методів аналізу економічної кон'юнктури.

Завдання:

1. У 2019 році у країні А всього спожито продукції легкої промисловості на 3 500 млн дол. США. Імпортна квота складає 10 %. Частка імпортової продукції легкої промисловості у загальній структурі імпорту товарів складає 12 %. Загальний обсяг експорту становить 2 950 млн дол. США. Розрахувати: Зовнішньоторговельний оборот, торговельний баланс.

2. Припустимо, що уряд України ввело імпортне мито на ввезені з-за кордону холодильники, конкуруючі з аналогічними показниками продукції вітчизняних виробників, в розмірі 25 %. Через рік імпортне мито було підвищено до 30 %. Нижче представлені дані про наслідки введення цих заходів для України:

	В умовах вільної торгівлі	З 25 %-м імпортним митом	З 30 %-й імпортним митом
Ціна холодильника на внутрішньому ринку України, дол.	800	1 000	1 040
Вітчизняне виробництво холодильників, тис. шт. на рік	100	300	340
Внутрішнє споживання холодильників, тис. шт. на рік	1 500	1 000	900

Виходячи з лінійності функцій пропозиції і попиту на холодильники, представити графік внутрішнього ринку даного товару в Україні, відобразити на ньому наслідки прийнятих урядом країни заходів зовнішньоторговельної політики і з його допомогою розрахуйте їх величини (за рік):

- 1) втрати вітчизняних споживачів холодильників від підвищення імпортного мита;
- 2) вигреш вітчизняних виробників холодильників від підвищення мита;
- 3) зміни доходів держбюджету країни від запровадження імпортного мита, що відбулося внаслідок його підвищення.

Варіант 28

Теоретичні питання:

1. Торгівля продуктами інтелектуальної праці.
2. Види і форми інформації, що використовуються при дослідженні загальногосподарської кон'юнктури і кон'юнктури товарних ринків.

Завдання:

1. Визначте і прокоментуйте величину граничної схильності до імпорту (MPI), якщо при середній податковій ставці 14 % маємо наступні дані за 2010 та 2011 рр.(млрд дол.):

	2010	2011
ВВП (Y)	480	620
Імпорт (Im)	38	54

2. Мала країна експортує товар X. Світова ціна цього товару дорівнює 50 дол. Крива внутрішньої пропозиції товару X в цій країні визначається рівнянням: $Q_S = 50 + 5P$, а рівняння кривої попиту має вигляд: $Q_D = 300 - 3P$. Країна ввела специфічну експортне мито в розмірі 5 дол. за кожен одиницю товару X. Розрахуйте обсяги попиту, пропозиції та імпорту в умовах вільної торгівлі та після введення мита. Розрахуйте, як вплине мито на:

- а) на добробут споживачів;
- б) на доходи виробників товару в даній країні;
- в) на дохідну частину державного бюджету;
- г) на добробут країни в цілому.

Варіант 29

Теоретичні питання:

1. Тенденції розвитку міжнародної тендерної торгівлі.
2. Інвестиційний клімат в Україні та шляхи його покращення.

Завдання:

1. Країна А і країна В збираються утворити зону вільної торгівлі. До цього країна А імпортувала 10 тис. Мобільних телефонів з третіх країн по 100 дол. Кожен, обкладається митом у 30 дол. за одиницю. Витрати виробництва подібних телефонів в країні В склали 110 дол., в країні А – 130 дол. Визначте:

а) якою буде для країни А ціна переорієнтації її зовнішньої торгівлі на країну В після створення зони вільної торгівлі?

б) на скільки повинен збільшитися обсяг імпорту країни А, щоб компенсувати витрати, викликані цією переорієнтацією?

2. На підставі даних таблиці про зовнішньоекономічні операції країни В складіть спрощений платіжний баланс:

Вид операції	Млрд дол.
Експорт товарів	80
Імпорт товарів	60
Експорт послуг	30
Імпорт послуг	20
Доходи від інвестицій країни за кордоном	25
Доходи від зарубіжних інвестицій в економіку країни	35
Приватні грошові перекази в країну	40
Приватні грошові перекази за кордон	20
Приплив капіталу	20
Відтік капіталу	80
Офіційні золотовалютні резерви	20

Розрахуйте величину сальдо торгового балансу, балансу поточних операцій, балансу руху капіталу і підсумкове сальдо. Проаналізуйте отримані дані.

Варіант 30

Теоретичні питання:

1. Сутність міжнародної торгівлі ліцензіями.
2. Особливості дослідження кон'юнктури окремих видів ринків.

Завдання:

1. Визначте вигоду для України та Зарубіжжя від міжнародної торгівлі, якщо ринки даних країн описуються такими параметрами:

– в Україні функція попиту $Q_{D1} = 100 - 20P$, а функція пропозиції $Q_{S1} = 20 + 20P$,

– у Зарубіжжі функція попиту $Q_{D2} = 80 - 20P$, а функція пропозиції $Q_{S2} = 40 + 20P$.

2. Країна В експортує та імпортує три групи товарів. Дані про обсяги експорту та імпорту цих товарів наведені у таблиці:

Товар	Експорт (млн дол.)	Імпорт (млн дол.)
I	600	300
II	300	300
III	100	600
Всього	1 000	1 200

На основі наведених даних обчисліть індекс внутрішньогалузевої торгівлі та охарактеризуйте її рівень у країні В.

5 ЗАЛІКОВІ ТА ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Роль і значення міжнародної торгівлі в розвитку світового господарства.
2. Поняття міжнародної торгівлі. Співвідношення понять світовий ринок і світова торгівля.
3. Класифікація міжнародного ринку.
4. Необхідність існування і розвитку міжнародної торгівлі, її проблеми.
5. Особливості та специфічні риси міжнародної торгівлі.
6. Місце міжнародної торгівлі в системі світогосподарських зв'язків. Функції міжнародної торгівлі.
7. Міжнародний поділ праці – основа розвитку міжнародної торгівлі.
8. Теорія міжнародної торгівлі: абсолютні та відносні переваги.
9. Сучасні теорії міжнародної торгівлі. Теорія Хекшера-Оліна. Парадокс Леонтьєва.
10. Теорія конкурентних переваг і сучасні новації в трактуванні міжнародної торгівлі.
11. Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародної торгівлі.
12. Основні тенденції в розвитку і розподілі товарних потоків в міжнародній торгівлі.
13. Кількісна і вартісна оцінка товарів у зовнішній торгівлі.
14. Базисні умови поставки. Інкотермс-2010.
15. Поняття, сутність і показники кон'юнктури світових ринків.
16. Особливості розвитку зовнішньої торгівлі України.
17. Показники оцінки ступеня розвитку і ролі міжнародної торгівлі в економіці країни.
18. Інвестиції, їх види, фактори й вплив на міжнародну торгівлю. Проблеми активізації інвестиційної діяльності в Україні.
19. Мета і загальна спрямованість міжнародної торгової політики. Види торговельної політики.
20. Засоби торгової політики, їх класифікація та характеристика.
21. Митні тарифи, їх види та особливості застосування.
22. Види, функції та класифікація митних зборів.

23. Механізм впливу світових цін і валютних курсів на рівень захисту ринку при використанні різних видів мит.
24. Тарифна ескалація. Номінальний і ефективний рівень захисту ринку.
25. Митно-тарифна система України в умовах зони вільної торгівлі з ЄС.
26. Проведення багатосторонніх торгових переговорів щодо зниження рівня митного захисту. Показники оцінки результатів переговорів для різних країн.
27. Форми економічної інтеграції з метою лібералізації міжнародної торгівлі. Інтеграційні процеси в Україні.
28. Міжнародна товарна класифікація митних тарифів. Особливості класифікації в Україні.
29. Методи визначення митної вартості товарів.
30. Визначення країни походження товару: методика і документальне підтвердження.
31. Види і особливості застосування в міжнародній торговельній політиці нетарифних обмежень.
32. Економічні заходи нетарифного регулювання.
33. Адміністративні заходи нетарифного регулювання.
34. Технічні заходи нетарифного регулювання.
35. Кількісні обмеження в міжнародній торгівлі. Умови їх введення.
36. Засоби стимулювання експорту в торговельній політиці України.
37. Особливості нетарифного регулювання в Україні.
38. Економічні наслідки та еквівалентність змісту окремих видів тарифних і нетарифних обмежень.
39. Демпінг і антидемпінгове захист як засобу торговельної політики: міжнародні та національні особливості.
40. Структура і механізм функціонування антидемпінгових законодавств різних країн.
41. Етапи антидемпінгового розслідування. Методика розрахунку основних показників.
42. Захисні заходи в Україні.
43. Компенсаційні заходи в міжнародній практиці.
44. СОТ: етапи створення та реорганізації. Принципи та механізм функціонування.
45. Торгові режими: поняття, відмінні риси, порядок надання.
46. Режим найбільшого сприяння і виключення з нього. Загальна і національні системи преференцій.
47. Преференційні режими в міжнародній торгівлі, їх види і порядок надання.
48. Форми міжнародної торгівлі і їх характеристика.
49. Міжнародна торгівля послугами. Поняття, специфічні риси і перспективи розвитку.
50. Принципи правила і класифікація міжнародної торгівлі послугами відповідно до ГАТС.

51. Торгові режими в регулюванні міжнародної торгівлі послугами. Умови доступу на ринок.

52. Способи надання послуг відповідно до ГАТС. Міжнародне та національне регулювання.

53. Стан і перспективи розвитку міжнародної торгівлі об'єктами інтелектуальної власності.

54. Поняття, види і форми ліцензійних угод.

55. Види, умови і економічна доцільність ліцензійних платежів.

6 ПОРЯДОК, МЕТОДИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Педагогічний контроль є обов'язковим елементом навчання як складника процесів освіти, пізнання. Контроль – це система перевірки й оцінювання результатів навчання, тобто контроль знань, умінь і навичок студентів з наслідку вивчення дисципліни «Міжнародна торгівля та інтеграційна політика». Практика і чисельні наукові дослідження підтверджують стимулюючу роль різноманітних видів контролю в мотиваційній поведінці студентів.

Рейтингова система спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи. Одним із елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Для визначення рівня знань, умінь і навичок студентів під час вивчення дисципліни «Міжнародна торгівля та інтеграційна політика» використовуються наступні форми та методи контролю:

– поточний контроль за результатами вивчення кожного змістового модуля передбачає виявлення рівня засвоєння студентом лекційного матеріалу й уміння використовувати його для вирішення практичної ситуації, наводиться у вигляді письмової роботи, яка передбачає тестування та розв'язання задач;

– оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях, передбачає оцінку систематичності й активності роботи студента під час обговорення питань тієї чи іншої теми, активність при виконанні індивідуальних завдань (РГР);

– підсумковий контроль. За умовами кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали в сумі за змістовими модулями більше ніж 30 % балів від загальної їхньої кількості в цілому за модулем, або більше 50 % балів поточного контролю за усіма змістовими модулями. Підсумковий контроль здійснюється за екзаменаційними білетами у письмовій формі.

Отримані під час вимірювання різними методами оцінки, бали, відсотки складають врешті комплексну оцінку. Комплексна оцінка враховує

також і систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом триместру. Заохочувальні бали нараховуються за участь в олімпіадах різних рівнів, конкурсах студентських робіт, за доповіді на наукових конференціях, за активність студентів на заняттях та ін. Штрафні бали нараховуються за несвоєчасне виконання різних типів завдань (РГР роботи тощо), за пропуски аудиторних занять та невідповідність до них. Заохочувальні та штрафні бали, без сумніву вносять елемент «суб'єктивності» в оцінку знань, тому вони не мають перевищувати 5 % від теоретично можливого рейтингу за модулем (дисципліни). У процесі визначення підсумкової оцінки недоліки одного методу вимірювання нівелюються позитивними якостями іншого, і суб'єктивна у принципі, оцінка наближається до об'єктивних критеріїв, що висуває саме життя.

Результати тестування, виконання тематичних робіт, розв'язання задач, заохочувальні та штрафні бали перераховуються відповідно до системи оцінювання ECTS.

Таблиця – Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики, диф. заліку	Для заліку	
90–100	відмінно	зараховано	A
82–89	добре		B
74–81			C
64–73			D
60–63	E		
35–59	Незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	Fx
0–34	З обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Андросова Т. В. Міжнародна торгівля : навч. посібник / Т. В. Андросова, Н. М. Штангей. – Харків : Форт, 2013, Ч. 1. – 358 с.
2. Міжнародна торгівля : підручник / [Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, М. І. Барановська та ін.]. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 512 с.
3. Міжнародна торгівля і фінанси: навч. посібник / С. В. Князь, М. Т. Бець, Г. Л. Вербицька. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 516 с.
4. Крилова Н. В. Міжнародна торгівля : навч. посібник / Н. В. Крилова. – Київ : Знання, 2008. – 365 с.
5. Новикова М. В. Міжнародна торгівля : конспект лекцій / М. В. Новикова, О. П. Стасюк. – Київ : НАУ, 2007. – 144 с.
6. Алексеева Т. І. Міжнародна торгівля : навч. посібник / Т. І. Алексеева ; Харківський національний економічний ун-т. – Харків : ХНЕУ, 2007. – 252 с.
7. Мельник Т. М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції : монографія / Т. М. Мельник ; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – Київ : КНТЕУ, 2007. – 395 с.
8. Новицький В. Є. Міжнародна торгівля : навч. посібник / В. Є. Новицький. – Київ : Зовнішня торгівля, Ельга, 2007. – 264 с.
9. Павленко І. І. Міжнародна торгівля та інвестиції : навч. посібник / І. І. Павленко, О. В. Варяниченко, Н. А. Навроцька. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 256 с.
10. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля : навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисципліни / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко ; Київський національний економічний ун-т – Київ : ХНЕУ, 2003. – 255 с.

Додаткова література

11. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посібник / І. В. Амеліна. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 256 с.
12. Дунська А. Р. Зовнішньоекономічна діяльність : теорія і практика : навч. посібник / А. Р. Дунська. – Київ : Кондор, 2013. – 688 с.
13. Міжнародна економіка : підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'яненка, Ю. В. Макогона. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 560 с.
14. Міжнародна торгівля : навч. посібник у тестах / С. Р. Семів, І. Г. Бабець, Н. М. Макар. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2009. – 331 с.
15. Яковлев Ю. П. Міжнародна торгівля : практикум / Ю. П. Яковлев. – Київ : Кондор, 2008. – 380 с.

16. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
17. Світовий банк. Статистика. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldbank.org/data/wdi
18. Світова організація торгівлі. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wto.org
19. Статистична служба Європейської комісії (Євростат). Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.europa.eu.int/comm/eurostat
20. Організація об'єднаних націй. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.unctad.org](http://www.unctad.org)

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи, проведення практичних занять
та виконання розрахунково-графічної роботи
з навчальної дисципліни

«МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ТА ІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка)*

Укладачі **МОЖАЙКІНА** Наталія Василівна

Відповідальний за випуск *М. С. Наумов*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *О. Г. Ткаченко*

План 2021, поз. 317 М

Підп. до друку 21.01.2022. Формат 60 × 84/16.

Електронне видання. Ум. друк. арк. 4,5.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.